

Groepsdynamiek

MINOR HET OUDERE KIND

Jasper Venema

Pabo 4 Emmen

21011001

Meesterstuk

2013/2014

Student- en stagegegevens

Jasper Venema

Seendstraat 3

7841 BG Sleen

venemajasper@outlook.com

o.b.s. de Anwende

Paardelandsdrift 5

7854 PR Aalden

0591- 371677

Samenvatting

Naar aanleiding van onderlinge problemen in groep 5 van o.b.s. De Anwende te Aalden is dit onderzoek opgestart. Dit onderzoek gaat over de groepsdynamiek in groep 5 op de basisschool o.b.s. De Anwende. Het onderzoek is een antwoord op de vraag of leerkrachten de groepssfeer positief kunnen beïnvloeden in de middenbouw van een basisschool.

Om dit na te gaan heb ik verschillende theorieën gelezen en heb ik verschillende activiteiten gezocht, uitgevoerd en geëvalueerd om de groepssfeer positief te beïnvloeden.

Uit de verschillende theorieën ben ik veel meer te weten gekomen over groepsdynamiek. Zo ben ik er onder andere achter gekomen wat er onder het begrip groepen wordt verstaan en dat er verschillende fasen van groepsontwikkeling zijn (Shutz, 1966). Daarnaast heb ik theorieën gelezen over de Roos van Leary, een model dat aangeeft hoe de relaties tussen mensen in een groep zijn.

Het viel mij op dat de kinderen het leuk vonden om (ongemerkt) aan dit onderzoek mee te doen. De verschillende activiteiten die zijn opgezocht, uitgevoerd en geëvalueerd spraken de kinderen aan en vonden ze leuk. Tijdens dit onderzoek zijn we aan de slag gegaan om ervoor te zorgen dat alle kinderen het naar hun zin zouden krijgen in de klas. Het begin van het onderzoek was lastig. Het was lastig, omdat ik nog maar net als lio voor de klas stond en we het vertrouwen van elkaar nog moesten winnen. De kinderen hebben een sociogram ingevuld en daar hebben we het over gehad. Een sociogram is een resultaat van vragen die elk kind van de groep moet beantwoorden. Ze geven aan met wie ze graag willen samenwerken en spelen en met wie juist niet. Vervolgens komt hier een lijst uit waarin de leerkracht kan zien hoe de onderlinge verhoudingen zijn. Gedurende het onderzoek was een verbetering te zien in de onderlinge relaties tussen de kinderen.

De verschillende dramalessen, spelactiviteiten, andere positieve activiteiten (ster van de dag, het hoekje van) en praatsessies met de kinderen hebben invloed gehad op de groepssfeer. De kinderen gingen nadenken over hoe ze ook met elkaar om kunnen gaan, door elkaar bijvoorbeeld te laten uitpraten en de kinderen gingen samenwerken met anderen tijdens lessen waarin dit mogelijk was. Er waren geen ‘buitenbeentjes’ meer in de klas.

Geconcludeerd kan worden dat de leerkracht een positieve invloed kan hebben op de groepssfeer bij een groep uit de middenbouw op de basisschool. De leerkracht dient te kijken naar wat de groep nodig heeft om ervoor te zorgen dat alle kinderen in de groep elkaar met respect behandelen.

Voorwoord

Tijdens mijn eerste dag in groep 5 van o.b.s. De Anwende te Aalden zag ik dat er bepaalde kinderen zijn die voortdurend op elkaar reageren. Sommige kinderen reageren ergens op terwijl er niet om wordt gevraagd. Vervolgens reageren andere kinderen hier weer op en binnen een paar tellen is de hele klas erbij betrokken. Zo kan er niemand meer met zijn werk bezig zijn totdat het weer stil is in de klas.

Er zijn twee jongens die de 'leiders' zijn, een meeloopgroep en een groep die niet veel tot niets zegt. De kinderen die niet veel tot niets zeggen moeten hun gevoelens kunnen uiten en hun meningen op verschillende onderwerpen kunnen geven. Ik wil er graag aan werken om samen met de kinderen de onderlinge relaties positief te beïnvloeden, want ik denk dat de kinderen elkaar meer ruimte kunnen geven. Waarom gedragen kinderen zich zo zoals ze zich gedragen? Wat zijn de gevolgen van dit gedrag, voor de kinderen zelf en voor andere kinderen in de groep? Hoe zou een leerkracht groepsdynamiek positief kunnen beïnvloeden? Kinderen moeten zich bewust worden van hun eigen gedrag in en rond de school. Ik wil de kinderen een kans geven om zich bewust te worden van hun gedrag in en rond de school.

Mijn dank voor dit onderzoek gaat uit naar juf Jannie van der Weide van o.b.s. De Anwende groep 5b. Zij heeft meteen al gezegd dat een onderzoek over dit onderwerp interessant zou zijn. Mijn dank gaat ook uit naar Cathrien Kats. Zij heeft mij begeleid met de minor het oudere kind en met dit onderzoek.

Jasper Venema

Juni 2014

Inhoudsopgave

Voorblad	1
Student- en stagegegevens	2
Samenvatting	3
Voorwoord	4
Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
<i>Hoofdstukindeling</i>	8
Hoofdstuk 1	10
§1.1 <i>Probleembeschrijving</i>	10
§1.2 <i>Verkenning van het probleem</i>	11
§1.3 <i>Geschiedenis van het probleem</i>	12
§1.4 <i>Bruikbaarheid van het onderzoek</i>	13
§1.5 <i>Bronnen</i>	13
Hoofdstuk 2	14
§2.1 <i>De groep</i>	14
§2.2 <i>Groepsdynamiek</i>	15
§2.3 <i>Fasen van groepsontwikkeling</i>	16
§2.3.1 <i>De voorfase (fase 1)</i>	17
§2.3.2 <i>De oriëntatiefase (fase 2)</i>	17
§2.3.3 <i>De invloedsfase (fase 3)</i>	18
§2.3.4 <i>De affectiefase (fase 4)</i>	18
§2.3.5 <i>Fase van de autonome groep (fase 5)</i>	18
§2.3.6 <i>Afsluitingsfase (fase 6)</i>	18
§2.3.7 <i>Handelen van de leerkracht</i>	19
§2.3.8 <i>Als de fasen niet goed worden doorlopen.</i>	19
§2.4 <i>De Roos van Leary</i>	21
§2.5 <i>Ontwikkelingsfase oudere kind</i>	22
§2.5.1 <i>Sociaal-emotionele ontwikkeling</i>	22
§2.5.2 <i>Cognitieve ontwikkeling</i>	22
§2.5.3 <i>Fysieke ontwikkeling</i>	23
§2.6 <i>Kanjertraining</i>	24

§2.7 Samenwerken	25
§2.8 Terugblik theorie	26
Hoofdstuk 3	29
§3.1 Bevindingen en beantwoording	29
§3.2 Stellen van het probleem	30
§3.3 Doel onderzoek	31
§3.4 Onderzoeksvraag	31
§3.5 Deelvragen	31
§3.6 Hypothese	32
§3.7 Onderzoeksgroep	32
§3.8 Onderzoeksmethodiek	32
§3.9 Onderzoeksinstrument	32
§3.10 Deelvragen beantwoorden	33
§3.11 Activiteiten	34
§3.12 Ethische aspecten	34
§3.13 Onderzoeksplan	34
Hoofdstuk 4	36
§4.1 Uitvoering	36
§4.2 Verloop	38
§4.3 Uitkomsten / resultaten	39
Hoofdstuk 5	43
§ 5.1 Deelvraag 1	43
§ 5.2 Deelvraag 2	44
§ 5.3 Deelvraag 3	45
§ 5.4 Deelvraag 4	45
§ 5.5 Deelvraag 5	48
§ 5.6 Conclusies	48
§ 5.7 Aanbevelingen	49
§ 5.8 Discussie	49
§ 5.9 Vervolgonderzoek	49
Bronnenlijst	50
Reflectie met vragen	52
Logboek	54
Bijlage(n)	

Inleiding

In het laatste jaar van de pabo kunnen studenten kiezen uit verschillende minoren. Ik heb gekozen voor de minor 'Het oudere kind' (8-12 jaar). Ik heb hiervoor gekozen, omdat ik later bij voorkeur met oudere kinderen wil werken. Ik wil weten hoe ik met deze kinderen om kan gaan en wat er bij kinderen in deze leeftijdscategorie speelt.

Dit onderzoek is gericht op de groepsdynamiek in een klas op de basisschool. Groepsdynamiek wordt bepaald door de processen en interacties die zich onderling afspelen tussen de mensen in een bepaalde groep. Als een leerkracht het gevoel heeft dat de onderlinge relaties tussen de kinderen in de groep niet optimaal is, is het de taak van de leerkracht dit probleem positief aan te pakken en bijvoorbeeld niet altijd dezelfde kinderen negatief aan te spreken.

Dit onderzoek is uitgevoerd tijdens mijn liostage. De liostage is de eindstage die een student van de Pabo moet afronden om te kunnen afstuderen om aan te tonen dat hij/zij in de praktijk een startbekwame leerkracht is. In het kader van dit onderzoek heb ik de juf van groep 5 van o.b.s. De Anwende gevraagd hoe de groepsdynamiek van haar klas is. Ook heb ik de kinderen geobserveerd tijdens lessen en pauzes. Uit deze observaties kwam naar voren dat de onderlinge relaties tussen de kinderen niet optimaal zijn. Ik wil de leerlingen de kans bieden om te groeien in hun sociale gedrag.

De aanleiding van dit onderzoek is ontstaan nadat ik veel met de juf heb gepraat over de groep. De groep wordt extra geobserveerd vanwege ervaringen met groep 8 van vorig jaar (2013). In deze groep 8 van 2013 zaten 30 kinderen. Deze kinderen waren allemaal verdeeld onder kleine vriendengroepjes en individuen. De groepjes konden niet met andere groepjes werken en ze waren niet sociaal naar elkaar toe. De individuen konden niet goed samenwerken met andere groepjes, ze werden niet geaccepteerd, omdat ze 'anders' waren. Ook in deze groep werd er onnodig op elkaar gereageerd tijdens lessen, maar ook in de pauzes.

De school wil dat er op tijd actie wordt ondernomen op het onnodige reageren van kinderen, zodat het leerproces van alle kinderen uit deze groep niet onderbroken wordt. De school kan er veel baat bij hebben. Daarnaast leer ik ook hoe ik de groepsdynamiek op verschillende manieren kan beïnvloeden.

Op de opleiding praat ik veel met medestudenten over het onderwijs. Doordat ik mij in de groepsdynamiek ga verdiepen, kan ik ook andere studenten hulp bieden door aan te geven dat ze met problemen op dit gebied bij mij kunnen komen.

Mijn persoonlijke motivatie voor dit onderzoek is dat ik meer te weten wil komen over de groepsdynamiek. Ik wil bijvoorbeeld weten hoe je er als leerkracht invloed op kan hebben.

Hoofdstukkenindeling

Op deze pagina is de hoofdstukkenindeling te lezen. Hierin staat beschreven wat er in welk hoofdstuk staat. De hoofdstukken zijn ingedeeld in paragrafen. De paragrafen staan ook in de inhoudsopgave.

Hoofdstuk 1

De probleemanalyse.

In dit hoofdstuk worden het probleem, de verkenning van het probleem en de bruikbaarheid van dit onderzoek beschreven.

Hoofdstuk 2

Theoretisch kader.

In dit hoofdstuk komt de ontwikkelingsfase van het oudere kind naar voren, maar ook manieren om met de groepsdynamiek om te gaan. Daarnaast komen de factoren van het samenwerken, fasen van groepsontwikkeling en de Roos van Leary aan de orde.

Hoofdstuk 3

Probleemstelling en onderzoeksaanpak.

In dit hoofdstuk komen de bevindingen en beantwoording op de theorie voor. Daarnaast wordt het doel van het onderzoek, de onderzoeksvraag, de deelvragen en de hypothese bepaald. Verder worden de onderzoeksgroep, onderzoeksmethodiek, onderzoeksinstrument en ethische aspecten beschreven. Ook wordt in dit hoofdstuk beschreven hoe de deelvragen beantwoord worden en welke activiteiten belangrijk zijn voor dit onderzoek. Ten slotte eindigt het hoofdstuk met welke literatuur gebruikt is.

Hoofdstuk 4

Praktijkuitvoering.

In hoofdstuk 4 gaat het over de praktische uitvoering, het verloop en de uitkomsten/ het resultaat van het onderzoek.

Hoofdstuk 5

Conclusie.

In dit laatste hoofdstuk worden de deelvragen beantwoord en worden er conclusies getrokken gebaseerd op de uitkomsten uit de theoretische kennis en de uitkomsten van het praktijkonderzoek. Vervolgens worden er aanbevelingen gedaan over hoe er met soortgelijke problemen als in dit onderzoek omgegaan kan worden. Ook zijn er een paar vragen geformuleerd om een discussie te openen.

Eerder geüploade documenten

verwijderen

Status aanpassen

Vernieuwen

☐	Upload datum	Document	Gevonden overeenkomsten
☐	23-okt-2014 10:28	Onderzoek groepsdynamica...	5% ☒

verwijderen

Status aanpassen

Vernieuwen

Weergave van 1 tot 1 van 1 items

Alles weergeven

Ga naar [Ephorus support](#) voor handleidingen en veelgestelde vragen (FAQ).

Via Ephorus is dit document op 23 oktober 2014 gecontroleerd op plagiaat. Hier kwam 5% uit.

Hoofdstuk 1

Probleemanalyse

In dit hoofdstuk wordt het probleem geanalyseerd. Daarnaast wordt het probleem verkend en vervolgens komen de relevantie, de bruikbaarheid van dit onderzoek en de verwachte resultaten aan de orde.

§1.1 Probleembeschrijving

Het probleem in groep 5 van o.b.s. de Anwende is dat er als het ware drie verschillende groepen in de klas zitten. De groep is verdeeld in de groepen 'leiders', de volgers en de neutrale kinderen. Het is eigenlijk wel goed om deze drie groepen te hebben, want dit is een normaal proces. In groep 5 wordt er alleen veel onnodig op elkaar gereageerd. De onnodige reacties gebeuren vooral tussen de twee 'leiders', waarbij kinderen uit de groep 'volgers' ook reageren. Door het onnodig reageren van deze kinderen komen andere kinderen niet aan hun werk toe, komen ze niet tot hun recht en durven ze zich niet te uiten. De hele groep 5 heeft met dit probleem te maken.

Voorbeelden van het onnodig reageren:

- Tijdens de instructie bij een rekenles stelde ik een vraag aan een kind (T) ('T, kun jij me vertellen wat het antwoord op deze vraag is?') waar een ander kind (A) op reageerde met het goede antwoord op deze vraag. A is een slim kind en wil dat laten blijken. De andere kinderen in de groep weten dat en daarom werd de naam van dat kind (A) meteen door de klas geroepen door een aantal kinderen. Vervolgens reageerde het kind (A) daar weer op. Kinderen die wel luisterden, moesten wachten tot de andere kinderen weer stil waren zodat ik weer verder kon met de les.
- Tijdens het zelfstandig werken bij een taalles deed een kind (K) zijn handen in de vorm van een geweer. Terwijl iedereen gewoon aan het werk was, werd de naam (K) door de klas geroepen. Alle kinderen keken dan en gingen praten over wat er net was gebeurd. Ook waren er kinderen die echt wilden werken, maar dat niet konden omdat ze weer afgeleid waren door al het gepraat in de klas.

Bij dit soort situaties zijn het altijd dezelfde kinderen die met dit probleem te maken hebben. Het kost tijd om de klas weer stil te krijgen na een onnodige reactie zoals hierboven is

beschreven. Als de klas weer verder aan het werk was, zag je soms wat verwijtende blikken van de kinderen onderling. Het gaat ten koste van de kinderen die wel willen werken en kinderen die rust nodig hebben.

Het is een probleem als kinderen niet met respect met elkaar omgaan of teveel/verkeerd op elkaar reageren. Dit kan hun gedrag belemmeren om zich te kunnen uiten. Het is ook een probleem voor de kinderen die wel willen werken en rust nodig hebben. Zij verliezen tijd om te werken door deze onnodige reacties, omdat bijna alle kinderen van de groep hierbij betrokken zijn. De kinderen die wel willen werken raken hun concentratie kwijt, omdat bijna de hele groep dan door de klas praat.

De leerkracht van de groep heeft verteld dat het onnodige reageren waarschijnlijk al in groep 3 is begonnen, omdat de 'leiders' in groep 3 veel voorrang kregen. Deze 'leiders' mochten als enigen uit boeken werken waar meer uitdagend werk in zat, omdat zij de opdrachten van de 'gemiddelde stof' gemakkelijk konden maken. Deze 'leiders' hebben teveel ruimte gekregen, omdat ze veel zelf mochten maken zonder uitleg.

Ik wil dat er in deze groep niet meer onnodig op elkaar gereageerd wordt. Ik wil dat alle kinderen respect voor elkaar hebben en dat de kinderen met verschillende kinderen uit de klas kunnen samenwerken. Door het onnodig reageren, gaat er veel tijd verloren. Met deze verloren tijd kunnen veel betere dingen gedaan worden, zoals extra instructies of een keer een 5 minuten spel (bijvoorbeeld galgje). 5 minuten spellen zijn een beloning voor de kinderen uit deze groep.

Er wordt nog steeds theorie ontwikkeld over groepsdynamiek waarmee de praktijk op de basisscholen verbeterd kan worden. Ik bestudeer en maak een samenvatting van de gelezen informatie en neem verschillende theorieën mee naar de praktijk, bijvoorbeeld de verschillende groepsfases, de Roos van Leary, de ontwikkelingsfase van het oudere kind, maar ook het belang van bepaalde factoren voor samenwerken.

§1.2 Verkenning van het probleem

Het onnodige reageren komt wel vaker voor in groepen. Sommige kinderen willen zich bewijzen. Dit is ook normaal, want iedereen moet zijn of haar eigen plek zien te vinden in de klas. Er zijn kinderen die graag van zich laten horen en kinderen die liever niets van zich laten horen. Het wordt echter een probleem als kinderen zich niet goed in de groep voelen en als het leerproces van kinderen vertraagd wordt door onnodige reacties.

Kinderen zijn niet alleen op school bij elkaar, maar ook bij de sportclub, muziekclub of waar ze ook hun hobby's uitoefenen. In deze groep zitten 24 kinderen en bijna de hele klas speelt voetbal bij de club uit Zweeloo. Er zijn twee kinderen die van het asielzoekerscentrum komen en nog niet zo lang in Nederland wonen.¹ De kinderen hebben allemaal een verschillende thuissituatie. Zo zijn er kinderen waarbij de ouders gescheiden zijn en is er een kind die geen vader meer heeft, wat allemaal een rol speelt voor het kind. Het kind zonder vader heeft het nog moeilijk als we het in de groep hebben over vaders, tijdens Vaderdag bijvoorbeeld.

Uit bovengenoemde situaties valt het op dat sommige kinderen vragen beantwoorden, als hen helemaal niets gevraagd wordt. Ook valt het onnodige reageren op deze kinderen (die antwoord geven terwijl hen niets wordt gevraagd) op, omdat de kinderen weten dat de verloren tijd van de 5 minuten spelletjes afgaat.

'Individen worden lid van een groep om een gemeenschappelijk doel te bereiken.' (Freeman, 1936)

'Groepen zijn eenheden van twee of méér personen, die met een bepaalde bedoeling met elkaar omgaan en die dit contact zinvol vinden.' (Milis, 1967)²

§1.3 Geschiedenis van het probleem

Groepsdynamiek is een belangrijk onderzoeksgebied. Er hebben zich al vele deskundigen in dit onderwerp verdiept en zo zijn er ook al vele boeken over geschreven. Waar in het jaar 1900 ongeveer 30 boeken per jaar over het onderwerp groepsdynamiek uitkwamen, waren dat er rond het jaar 1970 ongeveer 150.³

Rond 1950 werden er vooral onderzoeken gedaan naar discussies in kleine groepen en hoe informatie uitgewisseld werd. Eerst werd vooral nog naar de hele groep gekeken. Iets later kwamen er onderzoekers die niet de groep gingen observeren, maar juist de individuen. Festinger⁴ (1957) keek naar de waarden, persoonlijkheid en de gedachten van een individu en waarop deze invloed hadden op het sociale gedrag. Ook na 1980 werd er veel onderzoek gedaan naar groepsdynamiek.

¹ Informatie gekregen op dinsdag 18 februari 2014, van Jannie van der Weide

² Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 58) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

³ Geraadpleegd op 25 juni 2014, van

http://books.google.nl/books?id=2_t8TjMtX10C&pg=PA3&lpg=PA3&dq=geschiedenis+groepsdynamica&source=bl&ots=igzgI2L3YY&sig=anrRLZgyuITN6IYkC_MrgM_NZwA&hl=nl&sa=X&ei=042qU6WWFKjO0wX-jYEQ&ved=0CC0Q6AEwAg#v=onepage&q=geschiedenis%20groepsdynamica&f=false (pp. 31)

⁴ Geraadpleegd op 24 juni 2014, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Leon_Festinger

‘Er werd meer interesse getoond voor de invloed van minderheden en de relaties tussen bepaalde groepen’.

§1.4 Bruikbaarheid van het onderzoek

Door dit onderzoek kunnen de kinderen en ik als leerkracht elkaar helpen. Ik kan de kinderen de kans geven om goed na te denken over hun sociale vaardigheden en samen overleggen wat we kunnen verbeteren en hoe (de democratische werkwijze). Door het praten met de kinderen, leerkrachten en de theorie die ik bestudeer over de groepsdynamiek, krijg ik meer informatie over groepsdynamiek die ik kan gebruiken in de praktijk. Zo wil ik bijvoorbeeld professioneler worden in het omgaan met problemen tussen kinderen en wil ik verschillende manieren ontdekken om de groepsdynamiek positief te beïnvloeden. De leerkracht moet hier heel goed reflecteren op zijn eigen handelen, want de manier waarop de leerkracht lessen geeft, heeft ook met de groepsdynamiek te maken. Als de leerkracht bijvoorbeeld alleen maar klassikale lessen geeft, hebben de kinderen nooit de kans om eens iets te overleggen in een samenwerkingsvorm. Verschillende didactische werkvormen, zoals samenwerkingsvormen, vrije lessen, zelfstandige lessen en klassikale lessen hebben betekenis in de groepsdynamiek, omdat de kinderen dan hun sociale vaardigheden beoefenen.

Ik hoop dat ik aan het eind van het onderzoek veel heb geleerd over groepsdynamiek en dat de kinderen in deze groep qua sociaal gedrag vooruit zijn gegaan. Aan het eind van het onderzoek ga ik evalueren (17 april 2014). Dit doe ik samen met de juf en met de kinderen.

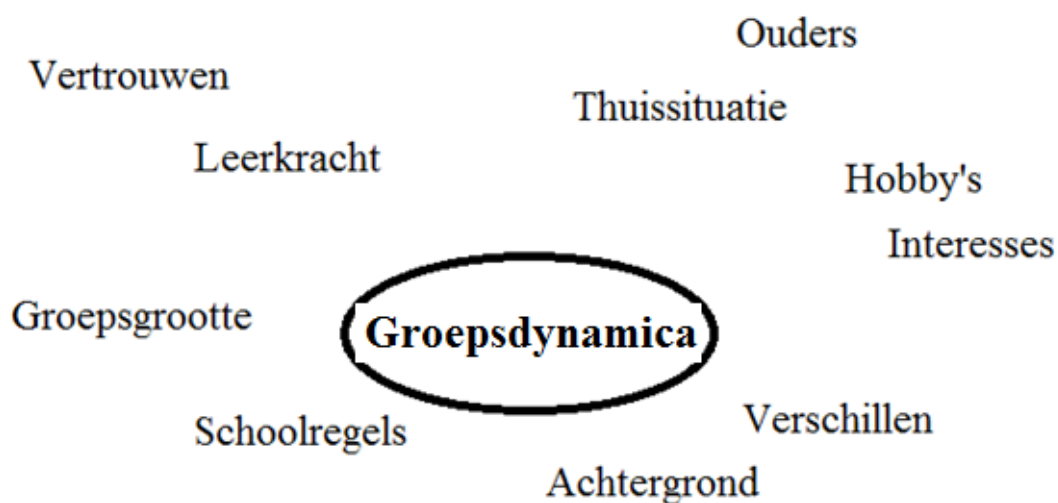
§1.5 Bronnen

Ik heb veel gesprekken gehad met de juf van groep 5b van o.b.s. de Anwende, maar ook met de directeur (dhr. Dick de Jeu) van o.b.s. de Anwende, met de medestudenten en mevr. Cathrien Kats (begeleider van het onderzoek) van Stenden Hogeschool. Daarnaast heb ik de kinderen uit de groep geobserveerd tijdens verschillende lessen en heb ik de kinderen twee keer op een verschillende manier vragen laten beantwoorden waardoor ik een sociogram kon maken. Eigen ervaring en kennis over dit onderwerp had ik weinig. In de mindmap (deze is te vinden in het volgende hoofdstuk) staan de begrippen waar ik in het volgende hoofdstuk mee verder ga. Tevens heb ik diverse boeken gelezen en internetsites geraadpleegd. Deze zijn terug te vinden in de bronnenlijst achterin dit onderzoeksverslag.

Hoofdstuk 2

Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden onderdelen beschreven, die deel uitmaken van groepsdynamiek. Dat zijn de volgende aspecten: de fasen van groepsontwikkeling, de roos van Leary en de ontwikkelingsfase van het oudere kind. Hieronder is eerst mijn mindmap over groepsdynamiek te lezen.

5

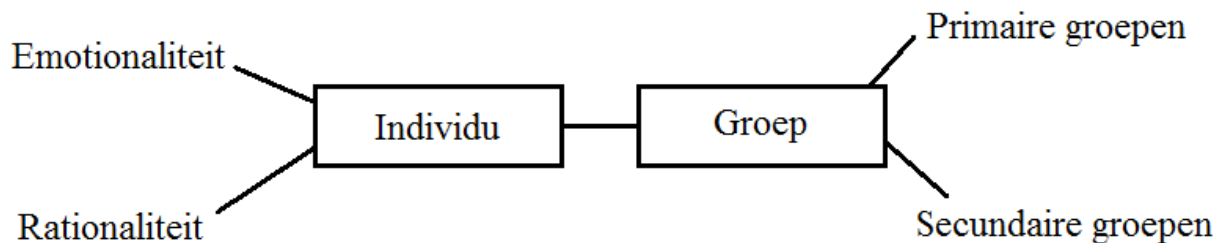
§2.1 De groep

Een groep is een groep als het over meer dan twee mensen gaat. Bij onderzoeken over groepsdynamiek werd eerst vaak onderzoek gedaan bij groepen van ongeveer 5 mensen. Later werden er ook onderzoeken over groepsdynamiek gedaan bij groepen met meer dan 30 mensen. In deze tijd worden onderzoeken over groepsdynamiek meestal gedaan bij groepen van ongeveer 20 mensen, omdat de verschillende kenmerken (bijvoorbeeld leiden en volgen) dan altijd in een groep te vinden zijn.⁶ Een groep kan verdeeld worden in verschillende categorieën. Er zijn groepen zoals families, vrienden en kennissen (sociaal-emotioneel), maar er zijn ook groepen die tegemoet komen aan de rationele behoeften, zoals werkgroepen, taakgroepen en groepen in arbeidssituaties.

⁵ Mijn mindmap, gemaakt op 3 maart 2014

⁶ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 57) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

De socioloog Cooley maakte in 1902 onderscheid in groepen. Hij onderscheidde een groep in primaire groepen en secundaire groepen. Primaire groepen worden gekenmerkt aan persoonlijke en intieme relaties in directe situaties. Secundaire groepen worden gekenmerkt door onpersoonlijke, rationele en formele relaties. Deze informatie wordt samengevat in de volgende afbeelding.

§2.2 Groepsdynamiek

Groepsdynamiek is de studie van gedrag in kleine groepen. Met deze kleine groepen wordt vaak gesproken over een groep van rond de 20 mensen. Groepsdynamiek is voor elke klas anders. De juf of meester heeft een groot aandeel in het gevoel van de groep. Laat de leerkracht incidentjes gewoon zijn gang gaan? Incidentjes kunnen later echte problemen worden. Als een leerkracht vanaf het begin af aan direct duidelijk is over wat er van de kinderen wordt verwacht, weten de kinderen wat ze te doen staat. Als leerkracht moet je dan zeker nog de controle houden. Het opstellen van regels en het maken van afspraken begint hier eigenlijk al. Wat zijn de normen en waarden in de klas, tijdens de pauzes en bijvoorbeeld in de gymzaal. Ook is de omgang van kinderen met elkaar belangrijk.

Aan het begin van het jaar heeft iedere groep met groepsvorming te maken. Het is waardevol als de leerkracht een activiteit organiseert waarbij ieder kind even de tijd heeft om iets over zichzelf aan de klas te vertellen. Hierdoor wordt er al een soort band met elkaar gecreëerd. Zo komen kinderen er bijvoorbeeld achter dat leeftijdsgenoten verschillende sporten kunnen beoefenen.

Het vertrouwen speelt een grote factor om tot een echte eenheid in de groep te komen. Het vertrouwen kan op verschillende manieren positief beïnvloed worden door de kinderen elkaar te laten vertellen hoe hun thuissituatie is, wat hun hobby's zijn of waar hun ouders werken.⁸

⁷ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 30) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

§2.3 Fasen van groepsontwikkeling

Elke groep (ongeacht de leeftijd) maakt een gefaseerde ontwikkeling door bij het vormen van een groep met minimaal 5 mensen. Volgens het *zesfasenmodel* van Schutz loopt dit als volgt:

9

1. *Voorfase*
2. *Oriëntatiefase*
3. *Invloedsfase*
4. *Affectiefase*
5. *Fase van de autonome groep*
6. *Afsluitingsfase*

Hierbij wordt aangesloten op groepsontwikkelingstheorieën van Schutz(1966). Dezelfde Schutz die het zesfasenmodel introduceerde.¹⁰ Eerst volgt een toelichting van de theorie van Schutz en daarna zullen de fasen worden toegelicht.

*‘Schutz geeft aan dat elke groep bepaalde probleemgebieden succesvol moet doorstaan. Deze probleemgebieden of dimensies zijn inclusion, control en affection. In deze fasen staan verschillende interpersoonlijke problemen centraal’.*¹¹

Dimensies	Type	Beschrijving
Inclusion: erbij horen	Wanted inclusion	Willen met andermans activiteiten meedoen, willen met anderen geassocieerd worden.
Control: autoriteit, leiderschap en dominantie	Expressed control	Willen zelf de leiding.
Affection: houden van, cohesie, zich verbonden voelen	Wanted affection/Expressed affection	Willen graag aardig gevonden worden door anderen/Geven anderen affectie en liefde en willen graag aardig tegen hen doen.

⁸ Overleg met juf Jannie van der Weide en eigen kennis.

⁹ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 135) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

¹⁰ Geraadpleegd op 24 juni, van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/48431-de-ontwikkeling-van-groepen-verschillende-perspectieven.html>

¹¹ Geraadpleegd op 21 juni, van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/48431-de-ontwikkeling-van-groepen-verschillende-perspectieven.html>

Het verschil tussen Inclusion en Affection is dat bij Inclusion graag met anderen wordt gewerkt aan activiteiten, terwijl bij Affection mensen graag aardig worden gevonden door anderen en het niet over het werk gaat. Bij de Control groep gaat het alleen maar om de leiding hebben. De mensen die in deze groep zitten hoeven niet aardig gevonden te worden door anderen zoals de Affection groep.

§2.3.1 De voorfase (fase 1)

Voordat een groep bij elkaar is geweest, hebben alle individuen al het een en ander meegemaakt in bijvoorbeeld de thuissituatie. In deze fase wordt de groep ‘ontworpen’ en worden er regels en afspraken gesteld, zodat een ieder weet waar hij/zij aan toe is. Voor de leerkracht is het belangrijk om alles goed voor te bereiden. De groep observeren, goede en concrete doelstellingen formuleren en weten wat de doelgroep is.

In deze fase speelt zich ook heel wat bij de individuen af die in een groep terecht komen. Zo kunnen onder andere de volgende gedachten opkomen;

‘Ik heb er zin in!’

Ik wil graag met een leuke groep werken.

Ik hoop dat ik serieus genomen word.

Als ik maar niet door de mand val.

Kan ik dit wel?’¹²

De leerkracht heeft de taak om ervoor te zorgen dat kinderen hun kansen optimaal kunnen gebruiken en iedereen zich fijn en vooral gelijk voelt in de klas.

§2.3.2 De oriëntatiefase (fase 2)

In deze fase, die ook wel beginfase wordt genoemd, komen de vragen en het strijden naar een plek in de groep. De grenzen, regels en afspraken zijn duidelijk in deze fase. In deze fase krijgen de kinderen ook vaak het gevoel of ze wel of niet bij de groep horen. Er zijn dan verschillende manieren van hoe kinderen zich opstellen in de groep. Bijvoorbeeld door een afwachtende houding of juist direct van zich te laten horen. Fase 2 begint pas als fase 1 is geëindigd doordat er een veilig klimaat is, vertrouwen en acceptatie.

¹² Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 138) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

§2.3.3 De invloedsfase (fase 3)

Tijdens deze fase ontstaat de aandacht voor het eigen functioneren in de groep. Kinderen gaan nadenken over hoe ze in de groep staan. Ook worden er groepen gevormd. Mensen die elkaar mogen of goed met elkaar samen kunnen werken, gaan elkaar vaker opzoeken. De leerkracht heeft een belangrijke taak in deze fase; het controleren. Het gaat hier om het controleren van wie in de groep de macht willen hebben, wie bijna niets tot niets zeggen en om hier een middenweg in vinden. De leerkracht moet controleren of ieder kind zich goed voelt in zijn 'rol' in de klas.

§2.3.4 De affectiefase (fase 4)

De betekenis van affectie is als volgt; '**affectie** (van het Latijnse *ad en facere*, "iets met iemand doen, iemand aangedaan doen zijn") of **genegenheid** zijn positieve emoties of gevoelens die voortvloeien uit erkenning van iemands eigen waarden in het karakter van een ander, meestal in de context van relaties tussen mensen of levensgezellen.'

¹³

De mensen in een groep kunnen persoonlijker op elkaar reageren. Ze weten meer van elkaar en er is sprake van minder afstand. De gevoelens van de mensen kunnen onderling ook meer besproken worden. Het vertrouwen is groter.

Tijdens deze fase raakt de groep ook meer aan elkaar gehecht, hebben de mensen uit die groep een plek in de groep ingenomen en hebben de mensen uit die groep het gevoel vaker zichzelf te kunnen zijn.

§2.3.5 Fase van de autonome groep (fase 5)

'De groep is nu tot volle rijping gekomen.' Doordat de groep veel accepteert en elkaar vertrouwt, is er ruimte gekomen voor het inbrengen van meer persoonlijke ervaringen. Iedereen durft zijn/haar bijzonderheden openbaar te maken in de groep. Doordat kinderen meer over zichzelf durven te vertellen, ontstaat er meer harmonische groepsdynamiek. Kinderen voelen zich vertrouwd.

Het gaat hier vooral om het accepteren van zichzelf in relatie tot anderen. Als dit is gelukt, kan gezegd worden dat de groep zelfstandig is geworden.

§2.3.6 Afsluitingsfase (fase 6)

Deze fase bestaat uit twee verschillende aspecten. De afsluiting en het afscheid.

¹³ Geraadpleegd op 16 juni 2014, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Affectie>

De afsluiting gaat vooral over welke doelen zijn bereikt en of er nieuwe doelen bij zijn gekomen.

§2.3.7 Handelen van de leerkracht

Niet elke leerkracht op dezelfde school zit met zijn klas in dezelfde groepsfase. Sommige groepen gaan heel gemakkelijk met elkaar om en zitten zo in de vierde fase en kunnen goed met elkaar werken, terwijl er misschien een andere klas is die niet verder komt dan de derde fase. Het is van belang dat de leerkracht telkens de afgesproken regels en afspraken (de regels en afspraken die aan het begin van het jaar worden gedaan) benoemt en dat de leerkracht heel oplettend in de klas is. De leerkracht van een groep moet wel weten in welke fase zijn of haar groep ongeveer is.¹⁴ De rol van de leerkracht is erg belangrijk in de rijping van het groepsproces van de klas.

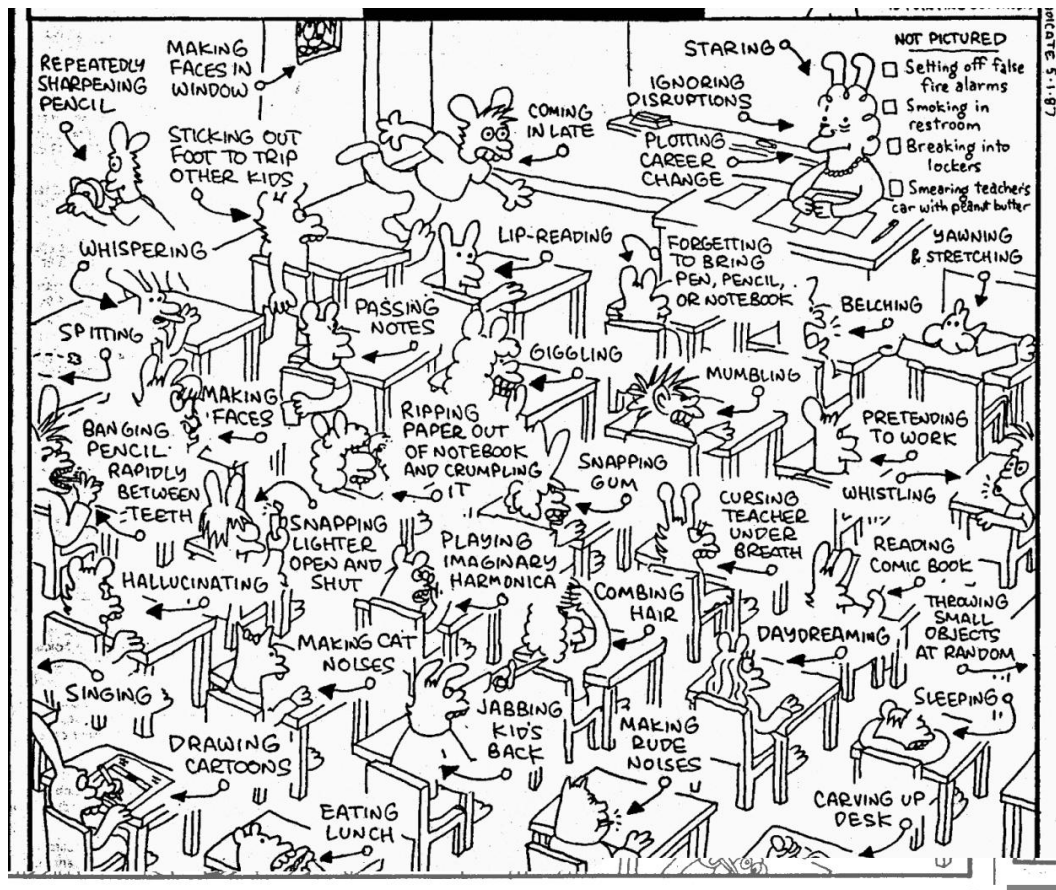
Een ideale groep is een groep met een goede groepsdynamiek waarin alle kinderen zichzelf kunnen zijn en het vertrouwen voelen van de groep.

§2.3.8 Als de fasen niet goed worden doorlopen.

Als de fasen niet goed doorlopen worden en er kinderen zijn die elkaar niet in hun rol willen herkennen, komt het met de groepsdynamiek niet goed. Als de groepsdynamiek niet goed is, zullen sommige kinderen zich niet vertrouwd voelen in de groep. Vaak wordt hier door de leerkracht op gereageerd door (alleen) negatieve aandacht te geven. Bijna elke keer worden de kinderen die de boel ‘verpesten’ aangepakt. Dit zijn vaak dezelfde kinderen. De kinderen die zich goed aan de regels van de leerkracht houden lijden hieronder.¹⁵ Onderstaande schets toont veel verschillende gedragingen.

¹⁴ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 140) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

¹⁵ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 145) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

De afbeelding op de vorige pagina toont een beeld dat nooit moet ontstaan. Een leerkracht die door de bomen het bos niet meer ziet en maar voor zich uit zit te staren en denkt over een carrièreswitch.

Om ervoor te zorgen dat de groep toch meer als eenheid verder gaat, kan de leerkracht de eerste stap zetten door het negatieve om te zetten in het positieve. De leerkracht kan complimenten geven aan de kinderen die het op dat moment wel goed doen, zodat dit de andere kinderen aan het denken zet.¹⁶

Verder kan de leerkracht door verschillende spellen/lessen/activiteiten te doen, ervoor zorgen dat het vertrouwen bij de kinderen onderling steeds beter wordt.

Deze fasering geldt voor alle groepen, waarbij individuen een bepaalde positie innemen.

Het verband tussen deze zesfasenmodel en andere groepsontwikkelingstheorieën (bijvoorbeeld de theorie van Tuckman)¹⁷ is dat er fases gekoppeld worden aan waar de groep zich bevindt. Het begint bij de eerste ontmoetingen in een groep, daarna worden de posities (bijvoorbeeld leider en volger) in de groep ingenomen. Tijdens het innemen van de posities worden onderlinge relaties getest, omdat iedereen zijn of haar eigen positie in de groep wil

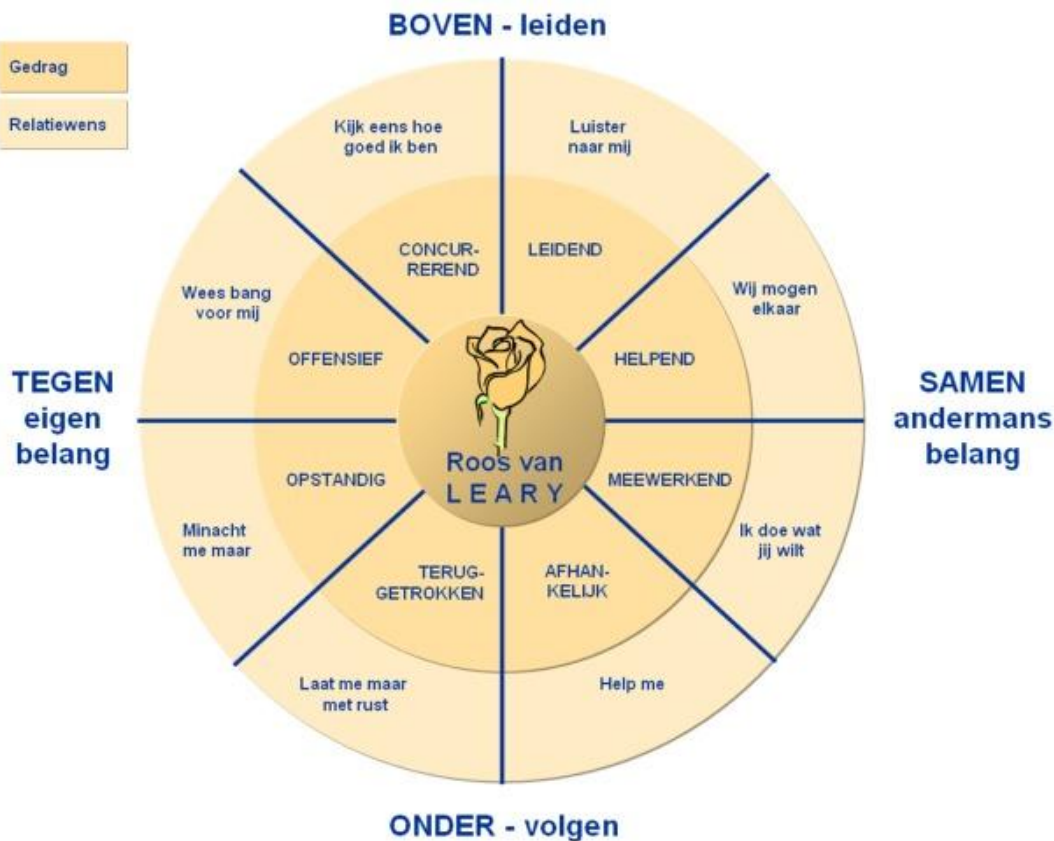
¹⁶ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

¹⁷ Geraadpleegd op 22 oktober 2014, van <http://www.groepsdynamiek.nl/tuckmansstages.html>

bepalen. Als iedereen zijn of haar positie heeft gevonden, moet er vertrouwen in elkaar zijn om uiteindelijk als groep weer uit elkaar te gaan. Bijvoorbeeld na een schooljaar of voor oudere mensen na een samenwerkingsopdracht voor een bedrijf.

§2.4 De Roos van Leary

Dit model geeft aan hoe de relaties tussen mensen kan zijn, mede vanuit de eigen plaats in de groep.

18

Er zijn testen (bijvoorbeeld een sociogram) waarbij een persoon vragen kan beantwoorden die over de groep gaan waar zij in deelnemen, individuele personen uit de groep en over hoe ze zelf in de groep (denken te) staan. Na het beantwoorden van vragen over de groep, kan gezien worden waar de persoon in de groep staat. In de Roos van Leary kan een persoon erachter komen welke positie bij hem of haar hoort. Is de persoon teruggetrokken of helpend?

De leerkracht hoort te weten hoe de onderlinge relaties in de groep zijn. Dit hoort de leerkracht te weten, omdat kinderen een verschillende manier van aanpak nodig hebben.

Door de kinderen een sociogram te laten invullen, kan een leerkracht erachter komen welke kinderen graag met elkaar samenwerken of spelen en welke kinderen liever niet met elkaar

¹⁸ Geraadpleegd op 17 juni 2014, van <http://www.go4it-po.nl/joomla/de-producten/persoonlijkheidstesten/de-roos-van-leary>

samenwerken of spelen. De Roos van Leary heeft veel met de groepsdynamiek te maken, want de kinderen moeten met elkaar om kunnen gaan tijdens bijvoorbeeld samenwerkingsopdrachten. Dan kan niet één persoon de baas zijn en alles doen zoals hij/zij wil, er moet ook overlegd worden.

De beschreven gedragingen van de Roos van Leary zijn te observeren bij iedereen.

§2.5 Ontwikkelingsfase oudere kind

Tot het vierde jaar is de invloed van het thuismilieu op de cognitieve ontwikkeling van het kind het grootst, tussen 4 en 12 jaar neemt de invloed van het schoolmilieu relatief sterk toe. Onder het oudere kind wordt hier verstaan: kinderen van 8 tot 12 jaar. Kinderen beoordelen gedrag, meningen, kennis en vermogen aan de hand van sociale vergelijking. Kinderen oordelen over zichzelf, maar ook over anderen. De eigenwaarde van een kind maakt in de basisschoolperiode een belangrijke ontwikkeling door. De sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind wordt beïnvloed door zijn eigen karakter en persoonlijkheid, door het gezin waarin het opgroeit, de vrienden waarmee het omgaat op school en thuis, en de belangrijke mensen in zijn leven, zoals familieleden.

§2.5.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling

In de sociaal-emotionele ontwikkeling hebben kinderen behoefte aan zelfstandigheid, een eigen mening, privacy en verantwoordelijkheid. Deze behoeften nemen sterk toe. Oudere kinderen krijgen bijvoorbeeld verantwoordelijke taken zoals de verantwoordelijkheid voor jongere kinderen of klassendienst.

Doordat de zelfstandigheid toeneemt, wordt er een kritische houding tegenover voorschriften en gedragingen van opvoeders en andere volwassenen ontwikkeld. De kinderen leren rond deze leeftijd ook dat iedereen een eigen mening heeft en dat iets niet altijd zo is.

De puberteit gaat ook een rol spelen. Dit verschilt per kind. De een begint al vroeg met de puberteit, terwijl de ander enkele jaren later begint, waardoor er grote onderlinge verschillen ontstaan. Er komt extra aandacht voor het zelfbeeld van het kind.¹⁹ Kinderen gaan zichzelf vergelijken met andere mensen.

¹⁹ Geraadpleegd op 12 juni 2014, van <http://www.anababa.nl/ontwikkeling/kind>

§2.5.2 Cognitieve ontwikkeling

Als kinderen rond de 10 jaar zijn, kan het kind logisch denken tijdens de cognitieve ontwikkeling. Hij kan inmiddels ook moeilijkere begrippen onder woorden brengen. Het schoolkind kan zich beter inleven in situaties die hij niet zelf heeft meegemaakt. Het inzicht wordt ook beter naarmate het kind ouder wordt. Rollenspellen en debatteren is goed mogelijk in deze periode. Het kind kan nu zelf studeren, doordat hij goed kan lezen. In deze periode begint het schoolkind langzaam te veranderen in een puber. Gevoelens gaan een rol spelen, soms is hij somber en het andere moment weer blij. Dit heet prepuberteit. Het schoolkind gaat zich spiegelen aan zijn leeftijdsgenoten. Hij kleedt en gedraagt zich net als hen.²⁰

§2.5.3 Fysieke ontwikkeling

Een inmiddels goed ontwikkelde spiersterkte, coördinatie en stabiliteit maakt dat een kind voldoende vaardigheden heeft om te kunnen bewegen. Rond een jaar of elf beheerst een kind in principe zijn motoriek volledig. Het uithoudingsvermogen is zo vergroot dat er echt gesport kan worden. Een kind kan steeds meer verschillende sporten goed uitoefenen. Ook is het kind klaar om een teamsport te gaan doen, er is voldoende teamgeest ontwikkeld. De fijne motoriek is inmiddels zo goed dat het kind feilloos de kleinste priegelwerkjes kan doen. Buiten spelen blijft belangrijk en leuk voor kinderen. Een kind kan gestimuleerd worden om te bewegen door hem bijvoorbeeld op een sportclub te laten gaan.

Sporten kan een heel goede manier zijn om zelfvertrouwen te krijgen. Onder begeleiding leert het kind de sport onder de knie te krijgen. Bovendien is het kind samen met andere kinderen bezig. Dit is niet alleen goed voor de lichamelijke ontwikkeling, maar ook voor de sociale ontwikkeling, want deze wordt hierdoor gestimuleerd.^{21 22}

Er heerst een gezonde competitie. De verschillende ontwikkelingsaspecten (vooral sociaal en lichamelijk) beïnvloeden elkaar. Kinderen die goed zijn in sport liggen vaak goed in de groep.

²⁰ Geraadpleegd op 14 juni 2014, van <http://www.cognitieveontwikkeling.info/cognitieve-ontwikkeling-schoolkind-9-12-jaar>

²¹ Geraadpleegd op 30 mei 2014, van <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ontwikkelingspsychologie>

²² Lievegoed, B. (2003) *Ontwikkelingsfasen van het kind* (14e druk 2003). Zeist: Uitgeverij Christofoor.

§2.6 Kanjertraining

Groepsdynamiek kan gecreëerd worden door veel met kinderen van deze leeftijdsgroep in deze ontwikkelingsfase te praten over bepaalde problemen/incidentjes en deze laten uitspelen (de Kanjertraining).

Uitleg over de Kanjertraining van o.b.s. de Anwende:

*'De zorg voor het pedagogische klimaat en in het bijzonder de zorg voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen is een speerpunt op onze school. Ons doel is een optimale persoonlijkheidsontwikkeling van ieder kind op sociaal-emotioneel gebied. Daarom heeft o.b.s. De Anwende ervoor gekozen zich te ontwikkelen tot **KANJERSCHOOL**.*

Het team is geschoold in het geven van Kanjertraining in de klas. De Kanjertraining is gericht op het creëren en behouden van een positief pedagogisch klimaat in de klas en op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen.

Doelen zijn:

- *een betere band krijgen met elkaar/met de leerkracht en zich prettiger voelen in de klas;*
- *zich niet laten verleiden tot sociaal destructief gedrag;*
- *bevordering van vertrouwen en veiligheid in de klas;*
- *versterking van sociale vaardigheden bij de kinderen;*
- *beheersing door kinderen van verschillende oplossingsstrategieën in conflicten;*
- *bewustwording van eigenheid bij de kinderen: ik doe mij niet anders voor dan ik werkelijk ben.*

Het groepsgebeuren staat hierbij centraal en natuurlijk de rol die iedereen daarin speelt.

Het welbevinden van onze kinderen op school en de sfeer in de klas vinden wij als team erg belangrijk. De Kanjertraining kan daaraan een extra bijdrage leveren. Daarom geven wij de training in alle groepen op onze school.

Het doel van de training komt in het kort erop neer dat je op een goede manier met jezelf en met een ander leert omgaan.

De school dient voor te bereiden op het maatschappelijk functioneren, nu en in de toekomst. Tot de maatschappelijke functies van het onderwijs behoort ondermeer dat de school bij leerlingen waarden en normenbesef kweekt.

Dit is, naast het leren van kennis en vaardigheden, van groot belang. Door hoge eisen te stellen aan de kwaliteit van het opvoeden, waarbij waarden en normen een basis vormen voor groeps- en schoolregels en waar ruimte is voor dialoog, is een fundament gelegd voor het verstandelijk leren.

*Vanuit de kanjermethodiek leren wij de kinderen hoe ze moeten reageren in bepaalde situaties. Ook de leerkrachten hebben geleerd hoe ze, allemaal op dezelfde wijze, kinderen vanuit de kanjermethodiek moeten aanspreken, toespreken en aanleren hoe ze zich als Kanjers moeten gedragen.*²³

Als er iets gebeurt waar de hele klas over mee kan praten, moet je de kinderen hier wel de gelegenheid voor geven. Zo weten de kinderen wat er wel of niet kan en kunnen ze er met elkaar over praten en ook gevoelens delen. Verder kun je op verschillende manieren ervoor zorgen dat kinderen iets kunnen verdienen waardoor het gevoel steeds veiliger en beter wordt. Bijvoorbeeld: als taal en rekenen goed gaat en klaar is voor de pauze begint, kan er nog een 5 minuten spel gedaan worden (galgje, lingo of getal raden). Het samenzijn wordt hiermee versterkt. Het belonen wordt op deze manier gedaan, omdat het bij kinderen goed kan helpen. Naast deze 5 minuten spellen is tussen de lessen door plek vrij te maken voor korte drama-activiteiten.

§2.7 Samenwerken

Wat heel belangrijk is, is dat de leerkracht alle leerlingen ziet en de leerlingen zich gezien voelen. De leerkracht moet er niet alleen ervoor zorgen dat alle aandacht uitgaat naar de kinderen die zich niet veilig voelen, maar ook aan de kinderen die zich wel veilig voelen. Misschien kunnen die kinderen elkaar zelfs helpen, wat natuurlijk het allermooiste zou zijn. Dan komt de leerkracht vanzelf bij de volgende punten; zelfstandigheid en het samenwerken. Als de leerkracht ervoor heeft gezorgd dat er een goede groepsdynamiek in de klas heerst, kan de leerkracht kinderen meer vertrouwen geven en de kinderen meer ruimte bieden.

Enkele definities van geleerden bij het woord groepsdynamiek:

²³ Geraadpleegd op 30 juni 2014, van <http://www.anwende.nl/index.php?section=21&page=199>

- Groepsdynamica is te omschrijven als de studie van hoe groepen zich vormen, hoe ze functioneren en hoe ze weer uiteenvallen. (J. Remmerswaal)²⁴
- Het karakter van groepen, het gedrag in groepen, de ontwikkeling van groepen en de onderlinge relaties tussen groepen en individuen. (David Wolcott)²⁵

Een goede groepsdynamiek hangt af van bepaalde factoren. De onderlinge relaties zijn heel belangrijk voor een goede groepsdynamiek. Als de onderlinge relaties goed zijn tussen de kinderen in de groep, gaat het bij het leerproces van de kinderen vaak ook goed. Het leerproces van een kind is ook een belangrijke factor voor een goede groepsdynamiek. De onderlinge relaties en het proces van de kinderen zijn de belangrijkste factoren voor een goede groepsdynamiek.

*Voor het samenwerken zijn bepaalde factoren van belang;*²⁶

- **Sociaal inzicht**, kinderen moeten een verhaal van een ander kind zien vanuit het kind zelf en dan vanuit zichzelf redeneren. Hierdoor gaan de kinderen elkaar ook beter begrijpen en krijgen ze meer respect en vertrouwen voor elkaar.
- **Delen**, de kinderen moeten leren delen als ze bijvoorbeeld een spel met elkaar doen, maar ze moeten ook delen als ze iets moeten presenteren. Wie zegt welk stukje en wanneer? En het moeilijkste voor veel kinderen: wie mag als eerste iets doen of gebruiken?
- **Luisteren** is heel belangrijk voor het samenwerken. Dit wordt de kinderen al geleerd vanaf de kleuterperiode, eigenlijk zelfs nog eerder. De leerkracht kan hieraan werken door regels op te stellen, duidelijk te zijn en veel geduld hebben.
- **Wachten** tot je aan de beurt bent tijdens het kringgesprek of wachten tot je dat blokje lego mag hebben. Dit is ook heel belangrijk voor het samenwerken.

Daarnaast is het belangrijk dat de leerkracht weet wat er speelt bij de kinderen. De leerkracht moet de thuissituatie kennen van de kinderen. Als er bijvoorbeeld problemen zijn tussen de ouders, heeft dat invloed op het kind. Er zijn zoveel dingen die in de thuissituatie van de kinderen gebeuren wat invloed heeft op de kinderen. Het geeft veel kinderen een goed gevoel om hier op de juiste manier over te praten.

²⁴ Geraadpleegd op 22 oktober 2014, van <http://www.pmwiki.nl/kennis/groepsdynamica>

²⁵ Geraadpleegd op 22 juni 2014, van http://books.google.nl/books?id=2_t8TjMtX10C&pg=PA2&lpg=PA2&dq=groepsdynamica+definitie&source=bl&ots=igAgLOl6ZY&sig=LYMa_h5P6VRqnQdTSCbW8BT8D0A&hl=nl&sa=X&ei=kV9HVKbxE4zYPLe0glgl&sqi=2&ved=0CD4Q6AEwBQ#v=onepage&q=groepsdynamica%20definitie&f=false

²⁶ <http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/61519-samenwerken-en-vaardigheden.html>

Leerkrachten moeten ouders ook bij het proces van de kinderen betrekken. Niet alleen tijdens de gebruikelijke 10 minuten gesprekken, maar ook op schoolplein. Zo horen ouders van de leerkracht hoe het met de kinderen gaat in de groep en wat ouders met eventuele probleempjes kunnen doen.

§2.8 Terugblik theorie

De groepsdynamiek wordt beïnvloed door de verhoudingen in de groep. Het welbevinden van het kind speelt hierin een rol. Door de Roos van Leary kunnen leerkrachten observeren waar de kinderen staan. Verder kan een leerkracht veel aan verschillende samenwerkingsvormen werken. Hierin kan de leerkracht de kinderen laten kiezen met wie ze in de groep willen, maar deelt de leerkracht ook zelf groepjes in. In groepjes kunnen de kinderen activiteiten doen. Ook dramalessen maken deel uit van het omgaan met elkaar. Hierdoor ontstaat er als het ware een soort cyclus waarbij er na activiteiten weer naar de groepsdynamiek wordt gekeken. Zo kan de leerkracht weten in welke fase van sociale ontwikkeling de groep zit. Daarnaast kan de leerkracht de kinderen een sociogram laten invullen. Om hier een goed beeld bij te krijgen, zal deze vaker afgenomen moeten worden.

De kinderen kunnen ook veel gaan samenwerken tijdens verschillende lessen, zoals tijdens taal en rekenen. De fasen van groepsontwikkeling kunnen ook hier worden ervaren.

Ieder kind is van betekenis en van waarde. Daarbij heeft iedereen zijn eigen kwaliteiten. Het oudere kind is wat kwetsbaarder, is zich in de puberteit meer bewust van eigen mogelijkheden en gevoelig voor de mening van anderen.

Om te zien of een groep geen goede groepsdynamiek heeft of juist wel, kunnen de volgende kenmerken geobserveerd worden:

Als er geen goede groepsdynamiek is, zijn kinderen afwachtend, volgend of reageren direct op elkaar. Kinderen kiezen dan ook vaak voor dezelfde kinderen tijdens het samenwerken en durven persoonlijke ervaring niet in te brengen in andere groepen.

Vaak reageren kinderen uit eigen belang en zijn er in een groep kleine groepjes en losse individuen.

Er heerst vaak onzekerheid en kinderen durven niet uit te komen voor een eigen, afwijkende mening.²⁷

²⁷ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 75)(11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

Bij een goede groepsdynamiek geven kinderen elkaar de ruimte en kunnen ze met samenwerkend leren ook andere kinderen kiezen. Kinderen durven met een goede groepsdynamiek wel persoonlijke ervaringen in te brengen en durven ook open voor een eigen mening uit te komen.

Het reageren vanuit eigen belang verandert in meer samenwerken en de kleine groepjes en losse individuen gaan meer als eenheid verder.

Doordat de kinderen weten dat iedereen gerespecteerd wordt, verandert de onzekerheid naar meer eigenwaarde.²⁸

De punten op de vorige pagina kunnen vergeleken worden met het zesfasenmodel van Schultz en de Roos van Leary.

Als er geen goede groepsdynamiek heerst, blijft de groep in de eerste twee fases (de voorfase en de oriëntatiefase) van het zesfasenmodel. Bij geen goede groepsdynamiek zijn in de Roos van Leary niet alle posities ingenomen en zijn er veel kinderen in dezelfde positie (bijvoorbeeld de leidende positie of de helpende positie). Als niet alle posities zijn ingenomen, hebben de leiders bijvoorbeeld geen concurrentie en kunnen de helpende posities niemand helpen, omdat er geen kinderen zijn die geholpen willen worden.

Als de groepsdynamiek goed is, gaat de groep door alle fases van het zesfasenmodel heen en eindigen ze bij fase 6 (de afsluitingsfase). Bij de Roos van Leary zijn dan alle posities ingenomen en respecteren kinderen elkaar in welke positie ze ook zitten.

²⁸ Remmerswaal, J. (2013) *Handboek groepsdynamica, een inleiding op theorie en praktijk* (pp. 78) (11e druk 2013). Leiden: Uitgeverij boom/nelissen.

Hoofdstuk 3

Probleemstelling en onderzoeksaanpak

§3.1 Bevindingen en beantwoording

Er is in de geschiedenis al veel onderzoek gedaan naar groepsdynamiek. Eerder gingen de onderzoekers vooral naar de groep kijken en later naar het individu. Er was een tijd dat er minder onderzoek werd gedaan naar groepsdynamiek, maar vanaf 1980 begonnen onderzoekers met onderzoeken naar groepsdynamiek.

De stelling: *alle kinderen moeten goed met elkaar samen kunnen werken*, is niet haalbaar in alle groepen. Kinderen hebben allemaal een andere thuissituatie en nemen dit mee naar school. Door thuissituaties kunnen kinderen zich anders gedragen, omdat de kinderen niet lekker in hun vel zitten. Zo zijn er bijvoorbeeld kinderen waarbij de ouders zijn gescheiden, er is een kind die zijn vader heeft verloren en er is een kind dat geadopteerd is. De leerkracht moet dan ingrijpen wanneer deze kinderen het moeilijk hebben. Het is dan aan de leerkracht om de kinderen wel respectvol met elkaar laten om te gaan. Door een sociogram af te laten nemen, kan de leerkracht erachter komen wie populair zijn en wie juist niet. De leerkracht kan ook uitleg vragen van de kinderen waarom ze juist die bepaalde kinderen kiezen waar ze wel/niet mee willen samenwerken of spelen. Een sociogram moet op meerdere momenten worden afgenomen. De leerkracht moet duidelijk zijn tegenover de kinderen dat de vragen gaan over een periode. De kinderen moeten het invullen van een sociogram niet zien als een momentopname. Een kind moet bijvoorbeeld niet aangeven dat hij/zij nooit met de beste vriend(in) van hem/haar wil samenwerken omdat ze ruzie hebben gehad voor het invullen van de sociogram.

Verder kan de Kanjertraining ook veel helpen bij incidenten tussen kinderen. De Kanjertraining geeft duidelijke regels aan waar de hele school zich aan moet houden. Daarnaast zijn er verschillende lessen gemaakt door de Kanjertraining. Voor een goed resultaat moet deze training vanaf groep 1 beginnen, omdat de kinderen dan direct gewend raken aan regels en afspraken.

Het is van belang om na te gaan in welke fase van de groepsontwikkeling een groep zich bevindt en hoe de roos van Leary tot uiting komt. Zo kan de leerkracht zien welke en hoeveel

kinderen de leiding nemen of juist anderen volgen, maar ook welke kinderen graag willen samenwerken en welke kinderen liever niet. Bij het samenwerken zijn de volgende factoren van belang: sociaal inzicht, het delen van het werk, luisteren en wachten op je beurt.

Samengevat komen de volgende kenmerken aan de orde van geen goede groepsdynamiek naar wel een goede groepsdynamiek.

Geen goede groepsdynamiek <i>Kenmerken aan de orde:</i>	Naar	Goede groepsdynamiek <i>Kenmerken aan de orde</i>
Afwachtend, volgend of direct reageren.	→	Een ander de ruimte geven.
Vaste kinderen kiezen voor samenwerken.	→	Ook andere kinderen kunnen kiezen.
Afstandelijk.	→	Meer persoonlijk op elkaar reageren.
Niet durven in te brengen van persoonlijke ervaring.	→	Wel durven in te brengen van persoonlijke ervaring.
Reageren vanuit eigen belang of niet reageren.	→	Meer samenwerking.
Van losse individuen en kleine groepjes.	→	Meer eenheid en teamgeest.
Van onzekerheid.	→	Meer eigenwaarde.
Niet durven uitkomen voor eigen, afwijkende mening.	→	Open voor eigen mening uit durven te komen.
Telkens een corrigerende leerkracht.	→	Een leerkracht die vooral het positieve benoemt.

§3.2 Stellen van het probleem

Het probleem in deze groep is dat de kinderen in verschillende vaste posities (leiders, volgers en kinderen die niets zeggen) zitten. De ene groep durft niets te zeggen, er is een groep meelopers en er zijn een paar ‘bazen’. Elk kind moet de gelegenheid krijgen om van positie te wisselen. Een kind hoeft niet door andere kinderen in een positie gezet te worden. Er zijn bijvoorbeeld kinderen die niets meer durven te zeggen, omdat andere kinderen vaak wat zeggen. Kinderen voelen zich niet goed in de groep en kunnen soms niet met het schoolwerk bezig, omdat er tijd verloren gaat in het onnodige reageren van een paar kinderen in de groep.

Bij dit onnodige reageren zijn veel kinderen betrokken. De leerkracht moet er dan weer voor zorgen dat het stil is. Doordat sommige kinderen zich niet goed in de groep voelen, worden de leerprocessen beïnvloed. Zie probleembeschrijving (§1.1).

Er zijn verschillende fases (het zesfasenmodel) in het ontwikkelen van een groepsdynamiek. Als de groep de fases van het zesfasenmodel doorloopt, wordt de groepsdynamiek beter. De onderlinge relaties tussen kinderen wordt beter. Vervolgens worden de (leer)processen van de kinderen ook beter. De roos van Leary helpt om te zien welke kinderen in welke plaats in de groep ze zitten en of alle posities van de roos van Leary wel ingenomen worden door elk kind. Daarnaast is het onnodig reageren een probleem waarbij het ten koste kan gaan van de leerprocessen van andere kinderen.

§3.3 Doel onderzoek

Het doel van dit onderzoek is vooral dat de kinderen positief met elkaar leren omgaan als een groep. Ook wil ik de kinderen leren dat er onderling veel verschil tussen elkaar is en iedereen een eigen waarde heeft, respect verdient en ieder kind een eigen mening heeft.

Daarnaast is het doel voor mij om ervoor te zorgen dat ik meer ervaring krijg met de omgang van groepen waarbij de groepsdynamiek beter kan.

§3.4 Onderzoeksvraag

Op grond van de uitkomst van de theorie kan de volgende hoofdvraag geformuleerd worden:

In hoeverre kan een leerkracht bij de kinderen van de middenbouw op de basisschool de groepssfeer positief beïnvloeden?

Om hier antwoorden op te kunnen geven zijn deelvragen opgesteld.

§3.5 Deelvragen

- 1 Hoe is de groepsdynamiek in de groep in het begin en aan het eind?
- 2 Hoe verloopt de groepsvorming en is het handelen van de leerkracht van betekenis?
Wat is de betekenis van de posities (leider, volger) in de groep van de kinderen voor hun zelf?
- 3 Wat is van kinderen in deze leeftijd te verwachten, uitgaand van hun ontwikkeling?
- 4 In welke mate kan het gedrag van de leerkracht meewerken aan positief gedrag?

5 In welke mate kan de thuissituatie invloed hebben op de uiteindelijke groepsdynamiek in de klas?

§3.6 Hypothese

Met de gelezen theorie verwacht ik het volgende antwoord op de hoofdvraag te kunnen geven. De leerkracht kan de groepssfeer van de kinderen in de middenbouw op de basisschool positief beïnvloeden door duidelijk te zijn met regels en afspraken. Wederzijds respect is van belang en de leerkracht moet ervoor zorgen dat de kinderen het naar hun zin hebben in de klas. De leerkracht kan voor een groot deel zorgen voor een positieve groepssfeer, maar de thuissituatie van de kinderen speelt ook een rol. Voor een optimale positieve groepssfeer zullen ouders/verzorgers en de leerkracht van de desbetreffende groep goed moeten samenwerken.

Ik denk dat ik door bepaalde aanpakken (bepaalde spelletjes) of door met de kinderen te praten al verschil kan maken. Door met kinderen te praten kom je achter informatie wat ze bijvoorbeeld dwars zit in de groep of in pauzes.

Ik hoor positief naar de kinderen te zijn, omdat negatieve reacties slecht werken voor zowel de leerkracht als de kinderen. Daarnaast denk ik dat het werkt als de ouders de leerkracht steunen in de omgang met het kind om ervoor te zorgen dat het kind weet dat de ouders achter de leerkracht staan. Ik kan de sfeer ook positief beïnvloeden door duidelijk te zijn met regels. Als ik deze opgestelde regels duidelijk hanteer, win ik vertrouwen van de kinderen.

§3.7 Onderzoeksgroep

Er zitten 24 kinderen in groep 5 van o.b.s. de Anwende, 15 jongens en 9 meisjes. Een week voor het onderzoek was afgelopen, waren er 23 kinderen. Een jongen (afkomstig van het asielzoekerscentrum) moest verhuizen naar Frankrijk.

§3.8 Onderzoeksmethodiek

- Ik ga de beginsituatie en de eindsituatie bepalen door bevestigingen en vastleggingen.
- Ik observeer het proces.
- Ik bied de leerlingen activiteiten aan.

§3.9 Onderzoeksinstrument

Open observaties, gesprekken met leerkrachten, meermaals sociogram afnemen en een gericht aanbod van activiteiten, vooral op gebied van drama. Vooral op drama gericht, omdat ik lessen kan geven met goede achterliggende gedachten over het probleem van de groep. Ook omdat de kinderen veel moeten samenwerken in groepjes.

§3.10 Deelvragen beantwoorden

Ik ga de deelvragen beantwoorden door verschillende theoretische dataverzamelmethode te gebruiken. Door middel van observaties en een sociogram hoop ik veel informatie binnen te krijgen over hoe de groepsdynamiek in de klas is en hoe het verandert.

Door de volgende instrumenten en activiteiten wil ik antwoorden krijgen op mijn deelvragen.

Activiteit	Betekenis	Datum
Sociogram	Kinderen vullen 3 kinderen in met wie ze het liefst werken/spelen en 3 kinderen met wie het liefst niet.	3 maart 2014
Fasering	Bepalen in welke fase de groep zit. Dit door middel van observaties.	10 maart 2014
Ster van de dag	24 dagen een ster van de dag. Ongeveer kwartier per ster.	Vanaf 12 maart 2014
Activiteiten	Dramalessen Spelactiviteiten	10 donderdagen, 3 dinsdagen Elke dag 5 tot 10 minuten.
Gesprekken	Individuele gesprekken met alle kinderen n.a.v. sociogram. Groepsgesprekken d.m.v. Kanjertraining.	6 dagen elke dag met 4 kinderen een gesprek. Groepsgesprekken elke week minimaal 2 keer.
Fasering	Bepalen in welke fase de groep zit en of de activiteiten het groepsproces helpen.	8 april 2014
Sociogram	Aan het eind van de periode de kinderen een sociogram op papier laten invullen en	17 april 2014

redenen aangeven. Zelfde
sociogram als aan het begin.

Het doel is bereikt als alle kinderen zich gewaardeerd voelen. Het is van belang dat kinderen er mentaal sterker van worden en zich er meer bewust van zijn wat de betekenis is van eigen handelen voor een ander.

§3.11 Activiteiten

Om aan het onderzoek te werken ga ik verschillende activiteiten uitvoeren.

Zo ga ik de volgende activiteiten introduceren:

- Ster van de dag
- (Kanjertaining)spelletjes
- Dramalessen geven
- Praten met de kinderen (reflectie)
- Sociogram afnemen
- Positiviteit overbrengen (pedagogisch handelen) - gedrag

§3.12 Ethische aspecten

Er worden geen namen genoemd en er wordt zorgvuldig omgegaan met andere persoonlijke gegevens. Soms kan het voorkomen dat kinderen niet goed over gevoelens kunnen praten. Vooral als kinderen in de klas al bijna niets durven te zeggen. Met de gegevens wordt voorzichtig omgegaan.

§3.13 Onderzoeksplan

Ik ga op meerdere manieren proberen het groepsgevoel te beïnvloeden, uitgaand van verschillende aanpakken. Dit ga ik uitvoeren vanaf 17 februari 2014 tot 24 april 2014.

Plan van aanpak

Wat?	Eventuele uitleg:	Tijd	Maand
Onderwerp bepalen	Samen met zowel de coach als de groep op school tijdens de minor uren nagedacht en overlegd over een onderwerp.	5 uur	Januari 2014
Overleg met de coach	Alle tijden met de coach die we hebben	20 uur	Januari,

	besproken. Zowel vooraf, tussendoor als achteraf.		februari 2014
Uitvoering in de klas	De theorie en tips van leerkrachten uitvoeren in de klas. Wat hieronder valt: De dramalessen De sterren van de dag De spelletjes Het praten met de kinderen over de groepsdynamiek.	40 uur	Februari t/m eind april 2014.
Reflecteren	Reflecteren bij de gegeven lessen/activiteiten. Samen met de coach.	25 uur	Eind april 2014.

Hoofdstuk 4

Praktijkuitvoering

In dit hoofdstuk komt de uitvoering van het onderzoek aan bod. Daarnaast het verloop en de uitkomst en resultaten.

§4.1 Uitvoering

In het schema hieronder de activiteiten die zijn uitgevoerd.

Activiteit	(Uitleg)	Datum
Sociogram	Vullen de kinderen in op de computer. Ze beantwoorden vragen met welke drie kinderen ze het liefst spelen/werken en welke drie juist niet.	Voor de voorjaarsvakantie
Sociogram	Kinderen vullen drie kinderen in met wie ze het liefst werken/spelen en drie kinderen met wie het liefst niet.	3 maart 2014
Fasering	Bepalen in welke fase de groep zit.	10 maart 2014
Ster van de dag	24 dagen een ster van de dag. Ongeveer kwartier per ster.	Vanaf 12 maart 2014
Activiteiten	Dramalessen Spelactiviteiten	10 donderdagen, 3 dinsdagen Elke dag 5 tot 10 minuten.
Gesprekken	Individuele gesprekken met alle kinderen n.a.v. sociogram. Groepsgesprekken d.m.v. Groepsgesprekken elke Kanjertraining.	6 dagen elke dag met 4 kinderen gepraat. week minimaal 2 keer.
Fasering	Bepalen in welke fase de groep zit en of de activiteiten helpen.	8 april 2014
Sociogram	Aan het eind van de periode de kinderen een sociogram op papier laten invullen en redenen aangeven. Hetzelfde sociogram als aan het begin.	17 april 2014

De verschillende lessen in drama en spellen die ik heb gegeven zijn door de kinderen vol enthousiasme uitgevoerd. Deze dramalessen hadden altijd een achterliggende gedachte, zoals het opkomen voor elkaar. Op deze gedachten kwamen we vaak in evaluaties op terug. Zo konden we ook over bepaalde situaties praten. De kinderen vonden het allemaal leuk om te doen.

De meeste dramalessen die zijn gegeven, komen uit het boek *Speel je wijs van Irma Smegen*, 2012. Twee voorbeelden van dramalessen uit dit boek die zijn uitgevoerd:

Naam dramales	Uitleg
Samenwerken	De kinderen moesten in groepjes situaties uitbeelden. De groepen kregen situaties van mij en moesten dan goed overleggen hoe ze dit goed konden overbrengen naar de klas. Twee voorbeelden van een situatie: - Een kind wordt gepest en er loopt iemand langs die meedoet. Wat doen de andere kinderen? - Iemand heeft een mooie boomhut gemaakt. Twee kinderen zien dat iemand de hut kapot maakt. Wat gaan de kinderen doen? Als de kinderen dit uitgespeeld hadden gingen we erover na praten. Over de situaties, maar ook over hoe de rollen werden gespeeld door de kinderen.
Uitbeelden	Voorin de klas lagen veel briefjes met voorwerpen/beroepen/dieren/emoties die de kinderen na konden doen. Zonder te praten gaat iemand iets uitbeelden en de andere kinderen proberen het te raden. Als een kind niet alleen durfde, mocht het ook met een ander. De meeste kinderen durfden wel alleen.

De ster van de dag was een populaire activiteit. Dit was een populaire activiteit, omdat alle kinderen hier gevoelig voor waren. Iedereen wilde wel complimenten krijgen. Ook wilden alle kinderen graag complimenten geven.

Dagelijks vroegen de kinderen wie er op die dag de ster van de dag was. Van alle complimenten koos ik het mooiste compliment uit en plakte die in het midden van de ster op.

Hierdoor gingen kinderen nog beter hun best doen om echt een goed compliment te bedenken, want veel kinderen wilden dat hun compliment in het midden zou hangen.

§4.2 Verloop

Voor de voorjaarsvakantie is een sociogram op de computer afgenomen. Vooraf hadden de juf van de groep en ik onze verwachtingen uitgesproken. Onze verwachtingen kwamen overeen met de uiteindelijke resultaten. Na de voorjaarsvakantie hebben we nogmaals een sociogram afgenomen, maar dan op papier. Het ging om dezelfde vragen: met wie speel/ werk je het liefst en met wie (liever) niet. Alleen moesten de kinderen de keuze op papier ook uitleggen. Hierna gingen we kijken in welke fase van het zesfasenmodel de groep op dat moment zat. Vervolgens heb ik de ster van de dag toegepast in de praktijk. Elke dag mocht er een nieuwe ster van de dag voor de klas staan en schreven de andere kinderen allemaal een compliment over de ster van de dag.

Gedurende de hele periode hebben we dramalessen en spelactiviteiten uitgevoerd. De kinderen wilden deze activiteiten heel graag uitvoeren. Telkens weer werd er gevraagd wanneer we weer een dramalessen op het programma hadden staan. Het doel van elke dramalessen kwam ook goed over. Vaak moesten de kinderen samenwerken in groepjes waarmee ze niet vaak samenwerken en moesten ze een klein toneelstukje opvoeren. Voor het uitvoeren van een toneelstukje kregen ze een bepaalde tijd (15 minuten) om het voor te bereiden. Soms waren er groepjes die meningsverschillen hadden en er niet uitkwamen. Deze groepjes ging ik ondersteunen. Ik probeerde de kinderen zoveel mogelijk te laten zoeken naar een oplossing, want het toneelstukje moest wel uitgevoerd worden.

Ook zijn er gesprekken geweest met de hele klas en individuele gesprekken. Deze gesprekken gingen dan over hoe kinderen zich in de groep voelden. Hier zaten soms gesprekken bij waar kinderen heel goed konden uitleggen hoe ze zich in de groep voelden, maar ook gesprekken waarbij kinderen het moeilijk vonden om hierover te praten. Uiteindelijk heeft ieder kind bij mij kunnen praten over hun gevoelens bij de groep.

Aan het eind van de periode heb ik bekeken in welke fase de groep op dat moment zat. Dit heb ik bekeken door alle activiteiten van de afgelopen periode mee nemen in de afweging. Als laatst hebben de kinderen weer een sociogram ingevuld.

§4.3 Uitkomsten / resultaten

Aan het begin van het onderzoek hebben de kinderen allemaal een sociogram op de computer ingevuld. De verwachtingen vooraf van de juf en mij kwamen grotendeels overeen. Het blijft echter wel zorgwekkend als een kind door de helft van de klas negatief is beoordeeld. De keuzes van kinderen in het sociogram zijn tijdens individuele gesprekken aan de orde gekomen. Dit was voor de voorjaarsvakantie. Na de voorjaarsvakantie heb ik ze nog eens een sociogram laten maken, maar dan op papier en heb ik andere vragen gesteld. Dit heb ik zo gedaan, omdat er bij het sociogram op de computer geen uitleg kwam over de keuzes van de kinderen. Kinderen konden alleen namen invullen. Ik wou graag de uitleg weten bij bepaalde keuzes. Daarom gingen de kinderen hun keuzes uitleggen door aan te geven waarom ze graag met iemand werken/ spelen en waarom niet.

De sociogrammen heb ik in de bijlage toegevoegd.

Het uiteindelijke resultaat is dat de kinderen in de groep beter met elkaar om kan gaan. Dit komt onder andere door de vertrouwenspellen en dramalessen. Hierdoor gaan kinderen op een andere manier met elkaar om. Ook de verschillende ‘praatsessies’ hebben veel geholpen. Iedereen kon zijn gevoelens kwijt en daar hebben we in de klas goed over gepraat. Ook hebben de kinderen veel samengewerkt tijdens verschillende lessen. Vaak deelde ik de groepen in. Soms deelde ik de groepen juist zo in dat er in elke groep kinderen zaten die volgens het sociogram niet graag met elkaar wilden werken. Als dit soort samenwerkingslessen een paar keer goed gingen, mochten de kinderen ook eens zelf een groep uitkiezen.

De ster van de dag verliep heel positief. Veel kinderen waren hier gevoelig voor, omdat ze complimenten kregen van alle kinderen. Kinderen die niet veel met elkaar omgaan geven elkaar weinig complimenten. Bij de ster van de dag kregen kinderen wel complimenten van kinderen waar ze minder mee omgaan.

Hieronder een schema over de beginsituatie en eindsituatie.

Beginsituatie	Eindsituatie
Twee leiders	Lieten nog steeds van zich horen, maar weten dat er ook andere kinderen zijn.
Volgers	Reageren niet veel meer op de ‘leiders’ en

	letten meer op zichzelf.
Het neutrale kind	Kunnen situaties negeren en voor zichzelf op te komen.
Veel reageren op elkaar	De kinderen weten dat ze hierdoor minder tijd hebben voor spelletjes. Omdat de kinderen minder op elkaar reageren hebben ze nu meer respect voor elkaar. Hierdoor worden de kinderen weer beloond met spellen en dramalessen. De kinderen laten elkaar nu ook meer uitpraten en hebben het gevoel meer een groep te zijn dan voorheen.
Fasering: fase 2, de oriëntatiefase	Fase 4, de affectiefase
De sfeer was niet optimaal. Regels waren wel duidelijk, maar kinderen wilden voor hun plek strijden in de groep.	Aan het eind van deze periode was er sprake van minder afstand tussen de kinderen. Ze konden persoonlijker op elkaar reageren.

Om terug te komen op de tabel die als observatieformulier is gebruikt is de groepsdynamiek van groep 5 een stuk vooruit gegaan.

Geen goede groepsdynamiek <i>Gekenmerkt in februari 2014</i>	Naar	Goede groepsdynamiek <i>Gekenmerkt eind april 2014</i>
Afwachtend, volgend of direct reageren.	→	Een ander de ruimte geven.
Vaste kinderen kiezen voor samenwerken.	→	Ook andere kinderen kunnen kiezen.
Afstandelijk.	→	Meer persoonlijk op elkaar reageren.
Niet durven in te brengen van persoonlijke ervaring.	→	Wel durven in te brengen van persoonlijke ervaring.
Reageren vanuit eigen belang of niet reageren.	→	Meer samenwerking.
Van losse individuen en kleine groepjes.	→	Meer eenheid en teamgeest.
Van onzekerheid.	→	Meer eigenwaarde.
Niet durven uitkomen voor eigen, afwijkende mening.	→	Open voor eigen mening uit durven te komen.

Telkens een corrigerende leerkracht.	→	Een leerkracht die vooral het positieve benoemt.
--------------------------------------	---	--

- Van het directe reageren op elkaar is de groep gaan inzien dat het niet helpt om altijd maar te reageren en dat de kinderen elkaar ook eens ruimte moeten geven. Het reageren van eigen belang is ook een stuk minder geworden. De kinderen denken meer als eenheid.
- De kinderen kozen in het begin altijd dezelfde kinderen om mee samen te werken. Aan het eind van de periode gebeurt het bij sommigen nog wel, maar als ik zeg dat ze iemand anders moeten kiezen, gaan ze daar mee akkoord en kiezen ze ook gewoon een ander.
- De kinderen durven persoonlijke ervaringen in de groep uit te wisselen. Ze weten dat ze elkaar kunnen vertrouwen. Ook de kinderen die heel onzeker zijn hebben meer eigenwaarde gekregen en durven ook van zich te laten horen.

Mooie situaties:

Twee situaties wil ik graag nog even aangeven in dit onderzoek.

Er was een kind (R) dat bijna nooit wat zei. Ze was heel verlegen. Er was een keer een situatie dat ze een vraag had, maar dat haar vriendin meeliep en die vraag aan mij moest stellen. Ook tijdens gewone lessen wilde ze liever niets zeggen. Als ze wat moest zeggen, ging de hand voor haar mond, mompelde ze wat en keek een andere kant op. Tijdens het oudergesprek hebben we dit ook aangegeven. De ouders zeiden dat dit wel goed komt en dat we nog maar even moesten wachten (hun oudere zoon heeft dit probleem ook gehad). Om haar te stimuleren hebben we vooral spelletjes gedaan, omdat ze dit graag wou. Dit heeft veel bijgedragen aan haar zelfvertrouwen. Daarnaast hebben we gewacht en op een gegeven moment ging ze haar vinger opsteken als ik een vraag had voor de klas. Dan gaf ze gewoon antwoord op mijn vraag terwijl de hele klas luisterde. Aan het eind van mijn liostage was er een soort musical voor de hele school. Hierin wilde ze zelfs een liedje zingen met haar vriendin.

Daarnaast was er een kind van het asielzoekerscentrum. Hij (KA) zat dit jaar voor het eerst op o.b.s. De Anwende. Hij (KA) deed een beetje anders dan de andere kinderen en was soms best druk. Kinderen speelden niet met hem en kozen hem niet als ze in groepjes wat gingen doen. Tot op een gegeven moment een kind (KR) van mij een opdracht met hem moest uitvoeren.

Eerst wilde hij niet, maar de dagen daarna vroeg hij telkens weer of ze met elkaar mochten werken. Dit mocht natuurlijk, maar ik heb ze ook eens uit elkaar gehaald en met anderen laten werken.

Hoofdstuk 5

Conclusies, aanbevelingen en discussie

In dit hoofdstuk worden antwoorden gegeven op de vooraf gestelde deelvragen. Aan het eind van dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag.

§ 5.1 Deelvraag 1

Hoe is de groepsdynamiek in de groep in het begin en aan het eind?

Bij de tabel in paragraaf 3.1 zijn kenmerken beschreven bij een goede groepsdynamiek en bij geen goede groepsdynamiek. Als er een nieuw schooljaar begint, gaat de leerkracht veel observeren tot aan de herfstvakantie. De leerkracht doet dit, omdat hij/zij dan kan zien hoe de kinderen in de groep met elkaar omgaan. De kinderen gebruiken deze eerste weken om te ontdekken in welke positie in de groep ze staan. Kunnen ze alles zeggen en staan gebruiken ze de rol van de leider, of vinden ze alles goed en gebruiken ze de rol van de volger? Als de groepsdynamiek (de leerprocessen van de kinderen en de onderlinge relaties tussen kinderen) vanaf het begin al goed is, is het de kracht van de leerkracht om ervoor te zorgen dat het zo blijft en misschien zelfs nog beter wordt.

Als er geen goede groepsdynamiek is, zorgt de leerkracht ervoor dat de groepsdynamiek beter wordt, wat op verschillende manieren bereikt kan worden. Bijvoorbeeld door veel met de kinderen te praten of door een beloning met de groep af te spreken als het goed gaat in de groep.

In de praktijk was er in het begin van de liostage geen goede groepsdynamiek. Kinderen waren afstandelijk, afwachtend, volgend en reageerden direct en veel op elkaar. Dit reageren was vaak vanuit eigen belang. Tijdens samenwerkingsvormen zochten de kinderen direct kinderen op waarmee ze altijd samenwerkten. De groep was dan ook verdeeld in losse individuen en kleine groepjes, bijvoorbeeld tijdens de pauzes. Er heerste ook onzekerheid bij veel kinderen.

Veel kinderen wilden eigen persoonlijke ervaringen en (afwijkende) meningen niet delen. Ik nam aan het begin van de liostage vaak de kenmerken waar vanuit een corrigerende leerkracht. Ik ging vaak in op de kinderen die onnodig reageerden (negatieve aandacht), terwijl het beter is om de kinderen die het op dat moment goed deden complimenten te geven.

Aan het eind van de liostage was de groepsdynamiek stukken beter. Kinderen gaven elkaar ruimte om bijvoorbeeld een mening te geven. Als er werd gereageerd, luisterden de kinderen naar elkaar. Er was veel meer samenwerking. Tijdens de samenwerkingsvormen gingen de kinderen proberen om met andere kinderen samen te werken.

De groep ging veel meer als eenheid functioneren. De leerkracht veranderde van corrigerende leerkracht naar een leerkracht die vooral het positieve benoemde.

§ 5.2 Deelvraag 2

Hoe verloopt de groepsvorming en is het handelen van de leerkracht van betekenis? Wat is de betekenis van de posities (leider, volger) in de groep van de kinderen voor hun zelf?

Elke groep heeft te maken met een gefaseerde ontwikkeling. Hierdoor wordt een groep gevormd. Deze fasering bestaat uit zes fases. Het begint bij fase 1 en loopt door tot het volledige vertrouwen in de groep in fase 6. De fases 2, 3 en 4 worden opeenvolgend gekenmerkt door de regels en afspraken die duidelijk zijn, de kinderen die goed met elkaar kunnen werken/spelen, gaan elkaar opzoeken en de kinderen gaan persoonlijker op elkaar reageren.

Het handelen van een leerkracht speelt hierbij een grote rol. De leerkracht kan ervoor zorgen dat de groep de fases doorloopt. Door een groep te observeren en door goede gesprekken met kinderen kan een leerkracht erachter komen hoe de groepsdynamiek is. Soms kan het na een half uurtje al gezien/gehoord worden door de opmerkingen van kinderen in de groep. Door de kinderen een sociogram te laten invullen kan de leerkracht al veel te weten komen over onderlinge relaties tussen kinderen.

Welke positie (leider of volger) een kind in de groep inneemt, heeft een belangrijke betekenis voor het kind. Elk kind wil graag gerespecteerd worden in zijn groep en een positie innemen waarin hij/zij zich goed voelt.

Door het observeren aan het begin in groep 5 werden kenmerken naast elkaar gelegd en werd de conclusie getrokken dat de groep in fase twee (de oriëntatiefase) zat. De grenzen, regels en afspraken waren duidelijk bij de groep. Deze fase paste precies bij deze groep in het begin, omdat er werd gestreden voor een plek in de groep.

Aan het eind van de liostage bevond de groep zich in fase 4 (de affectiefase). De kinderen in de groep konden veel meer persoonlijker op elkaar reageren en het vertrouwen onderling was beter dan aan het begin van de liostage.

Het handelen van de leerkracht speelt hierbij zeker een rol. Door te kijken welke aanpak de groep nodig heeft om de groepsdynamiek goed te krijgen, kan de leerkracht zijn handelen bijstellen en afremmen.

§ 5.3 Deelvraag 3

Wat is van kinderen in deze leeftijd te verwachten, uitgaand van hun ontwikkeling?

Van de kinderen rond deze leeftijd is te verwachten dat ze over hun gevoelens kunnen praten en sociaal zijn. Kinderen kunnen meningen uitwisselen en daarover praten. De kinderen hebben ook verantwoordelijkheid, in de klas door bijvoorbeeld klassendienst te zijn of een boekbespreking maken. Kinderen beginnen logischer na te denken. Moeilijkere begrippen kunnen onder woorden gebracht worden en het kind kan zich beter inleven in situaties die hij/zij niet zelf heeft meegemaakt.²⁹

In de praktijk bleek dat er veel te verwachten was van de kinderen. Als er een incidentje was ontstaan in een pauze, wisten kinderen wat ze moesten doen. Ze probeerden het eerst zelf op te lossen. Als dat te moeilijk werd, werd de hulp van een leerkracht ingeschakeld. Op zulke momenten konden de kinderen elkaar eerst niet laten uitpraten, maar aan het eind van de periode lukte dat wel.

Met de ster van de dag hadden de kinderen complimenten voor iedereen. De kinderen kregen meer respect voor elkaar.

§ 5.4 Deelvraag 4

In welke mate kan het gedrag van de leerkracht meewerken aan positief gedrag?

Een leerkracht heeft veel invloed op een groep. Een leerkracht die veel met de groep praat over hoe zij dingen willen hebben geeft de kinderen vertrouwen en uiteindelijk ook zelfstandigheid. De leerkracht kiest natuurlijk wel uit wat goed bij de groep past. Een leerkracht die elke dag vanaf de ochtend enthousiast begint en duidelijk is, kan al veel bijdragen aan positief gedrag.

Aan het begin van de liostage reageerden de kinderen in groep 5 veel op elkaar. Dit gedrag kan afgeremd worden door samen met de kinderen afspraken te maken en regels op te stellen. Daarnaast moet de leerkracht duidelijk zijn. Daarbij moet vooral het positieve worden

²⁹ Geraadpleegd op 14 juni 2014, van <http://www.cognitieveontwikkeling.info/cognitieve-ontwikkeling-schoolkind-9-12-jaar>

benoemd. Als kinderen bijvoorbeeld reageren terwijl de leerkracht hier niet om heeft gevraagd, moet de leerkracht niet het negatieve benoemen, maar de kinderen die zich goed gedragen een compliment geven. ‘Wat goed dat jullie nog luisteren terwijl andere kinderen met andere dingen bezig zijn’.

Een leerkracht heeft veel invloed op de groepsdynamiek. De leerkracht kan ervoor zorgen dat de kinderen het fijn vinden om naar school te gaan en dat de kinderen respect voor elkaar hebben. Kinderen hebben allemaal hun eigen interesses. Het is daarom goed als de leerkracht in al deze interesses tegemoet komt met verschillende activiteiten. De leerkracht geeft bijvoorbeeld lessen in een bepaald thema wat de kinderen aanspreekt. De volgende periode komt er een ander thema aan bod wat andere kinderen weer interesseert.

In onze groep hadden we elke week ‘Het hoekje van’. Hier kunnen kinderen vijf dingen van huis meenemen en erover vertellen. Elke week is een ander kind aan de beurt. Daarnaast hadden we elke dag een ster van de dag. De ster van de dag ging voorin de klas zitten en de rest van de kinderen schreef een of twee complimenten over het kind op. Als iedereen het had opgeschreven, gingen we er met de klas over praten. Sommige kinderen waren hier heel gevoelig voor.

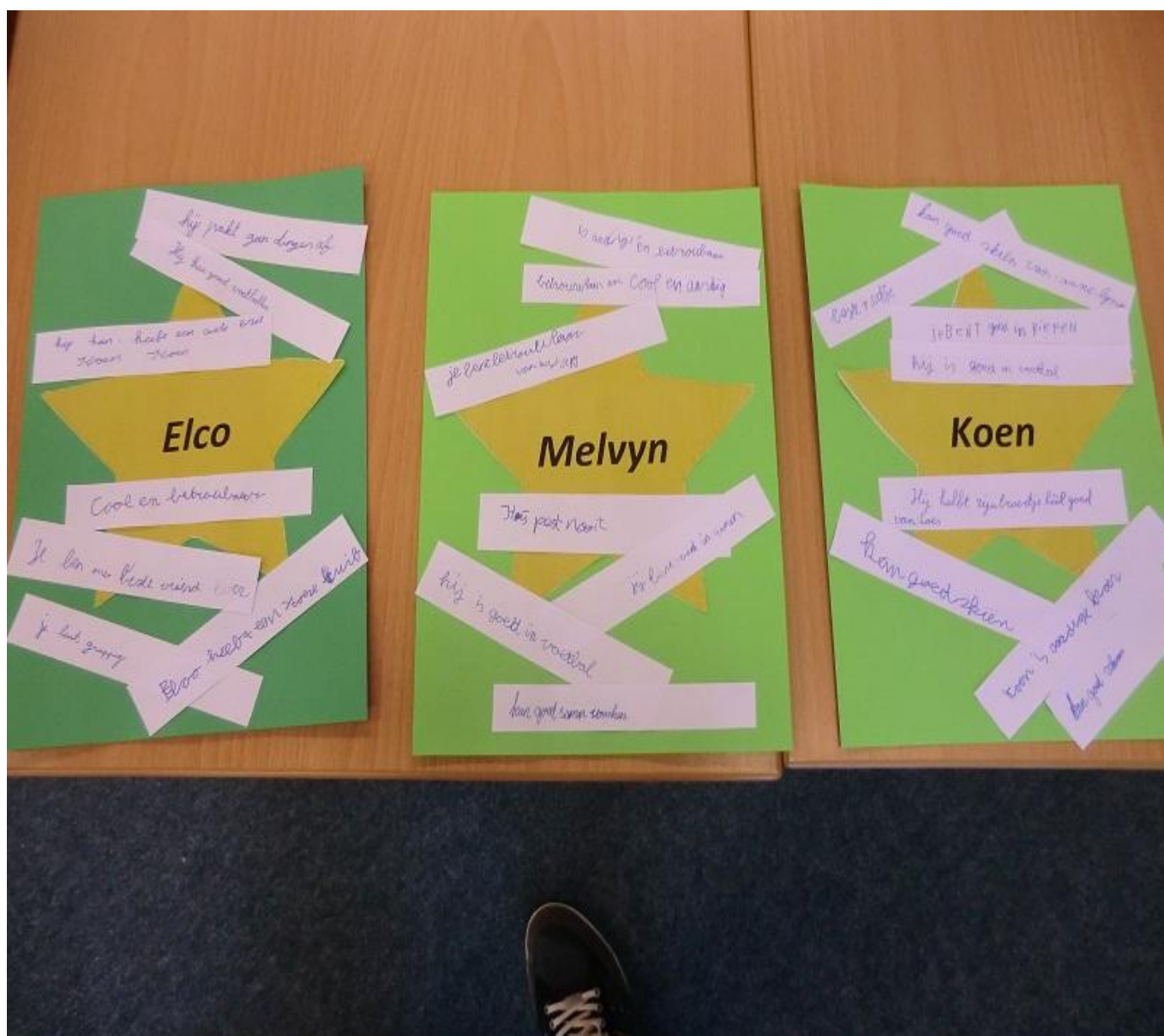
Door veel spellen en dramalessen te doen kan de groepsdynamiek verbeteren. Het gedrag van de kinderen die onnodig op elkaar reageren is verbeterd door duidelijke afspraken te maken wat er gebeurt als er weer onnodig gereageerd wordt. Ook door veel te praten, samenwerkingsvormen, dramalessen en 5 minuten spellen is het gedrag verbeterd.

Het onnodige reageren gebeurt niet meer. De groep is nog wel verdeeld in de groepen leiders, volgers en kinderen die niet veel zeggen, maar deze groepen zijn wel dichterbij elkaar gekomen.

De leiders weten dat zij niet de enigen zijn in de klas en daardoor reageren ze niet meer onnodig. Ze hebben meer respect voor de andere kinderen uit de klas.

De volgers volgen de leiders veel minder en weten dat ze zelf ook een mening hebben en een eigen identiteit.

De kinderen die niet veel zeggen, komen meer op voor zichzelf en laten ook van zich horen.

Op de afbeelding hierboven is een voorbeeld te zien van wat kinderen voor complimenten opschrijven voor de ster van de dag.

Ik heb telkens van alle complimenten de leukste uitgekozen en op de ster geplakt. In het midden deed ik het compliment die ik het mooiste vond. De kinderen hadden dit ook door en wilden het mooiste compliment opschrijven zodat ze in het midden van de ster kwamen.

§ 5.5 Deelvraag 5

In welke mate kan de thuissituatie invloed hebben op de uiteindelijke groepsdynamiek in de klas?

De ouders, maar ook de kinderen waar ze mee omgaan, de familie en andere betrokkenen hebben een grote invloed op de groepsdynamiek in de klas. In de groep waar ik stage liep bevestigden ouders hun kinderen in hun leidinggevende posities. De ouders van de ‘leiders’ konden er wel om lachen dat deze kinderen onnodig reageerden. Het overleg over de kinderen tussen de school en de thuissituatie moet dan beter. Het is beter als de benadering van het kind op een gezamenlijke manier gebeurt. Als ouders/verzorgers en de leerkracht voor een goede samenwerking zorgen, is er de meeste kans op succes.

Het werkt goed om een goed contact met ouders te hebben over de kinderen en dit contact goed te onderhouden. De leerkracht moet de ouders vaker op de hoogte brengen over hoe het met hun kind(eren) in de groep gaat. Een leerkracht kan na schooltijd zo het schoolplein oplopen en even een praatje met de ouders maken of een mailtje sturen in overleg met de ouders.

Mocht het moeilijk blijven om goed contact met de ouders te hebben en de ouders niet achter de leerkracht staan en het zo ten koste van het kind gaat, moet de directeur, intern begeleider of een andere leerkracht ingeschakeld worden. Om ervoor te zorgen dat een kind het in de groep naar zijn/haar zin heeft, hoort de leerkracht te weten wat er speelt. Daarbij moeten de ouders betrokken worden.

In de conclusie wordt de onderzoeksvraag beantwoord. Bij de aanbevelingen worden tips gegeven voor de omgang met de groepsdynamiek in een groep en bij de discussie worden een paar vragen gesteld die kunnen leiden tot een discussie.

§5.6 Conclusies

In hoeverre kan een leerkracht bij de kinderen van de middenbouw op de basisschool de groepssfeer positief beïnvloeden?

Een leerkracht die lesgeeft in de middenbouw kan de groepssfeer wel degelijk positief beïnvloeden. Dit kan door bijvoorbeeld goede gesprekken met de kinderen te hebben, verschillende spellen uitvoeren, dramalessen te doen en complimenten te geven. Dat kan op verschillende manieren. De leerkracht moet activiteiten vinden die bij de groep passen. Dit kunnen allerlei activiteiten zijn, van rekenactiviteiten tot muziekactiviteiten. Het ligt er

natuurlijk ook aan hoe de groep is en waar zij het meeste behoefte bij hebben. In deze groep heeft het veel geholpen om spelletjes en dramalessen te doen. Daarnaast was de ster van de dag ook heel positief in deze groep.

Door de verschillende fases in het zesfasenmodel goed in de gaten te houden, weet de leerkracht wat er gedaan moet worden om naar een eventueel volgende fase te gaan.

§5.7 Aanbevelingen

Om een goede groepsdynamiek te creëren, moet een leerkracht meteen vanaf het begin van het jaar aandacht schenken aan de groepsdynamiek. Dit kan door onderling vertrouwen op te wekken. De leerkracht kan samen met de kinderen overleggen wat regels en afspraken zijn. De leerkracht bekijkt dan natuurlijk wel of dit goede regels en afspraken zijn en of de leerkracht er wat mee kan. De leerkracht houdt de leidinggevende rol. De leerkracht houdt het groepsproces in de gaten.

Kinderen leren ook veel van samenwerken. Het samenwerken moet dan wel gebeuren in verschillende groepen.

§5.8 Discussie

- Kan de groepsdynamiek in elke groep goed zijn?
- Moet het groepsgevoel lijden onder de druk van de methodes?

§5.9 Vervolgonderzoek

Een vervolgonderzoek zou kunnen zijn om de kinderen uit deze groep in de volgende groepen te observeren en te kijken hoe de kinderen in nieuwe groepen werken met andere kinderen.

Ook zou er een vervolgonderzoek gehouden kunnen worden naar andere manieren om de groepssfeer te verbeteren in een groep op de basisschool.

Bronnenlijst

Boeken	Datum
Lievegoed, B. (2003) <i>Ontwikkelingsfasen van het kind</i> (14e druk 2003). Zeist: Uitgeverij Christofoor	Mei, juni 2014
Oudenhoven, van J, P., <i>Groepsdynamica druk 1</i> , 1 ^e druk, Houten, Noordhoff Uitgevers BV, februari 2001	Maart, april, mei 2014
Remmerswaal, J., <i>Handboek groepsdynamica</i> , 10 ^e druk, Amsterdam, Uitgeverij Boom, juli 2008	Februari, maart, april, mei 2014
Zwaan, M., Kordelaar, van Nathalie, <i>Wij zijn een groep</i> , 2 ^e druk, Nederland, SWP, november 2011	April, mei 2014
Reader van Cathrien Kats	Mei, juni, juli 2014

Internet
Geraadpleegd op 8 maart 2014, van http://www.straksvoordeklas.nl/artikel/20/zo-ben-je-een-goede-mentor
Geraadpleegd op 12 maart 2014, van http://www.obdnoordwest.nl/static/downloads/Artikel%20De%20Vreedzame%20School%20NW10%20april%202013.pdf
Geraadpleegd op 4 april 2014, van http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/61519-samenwerken-en-vaardigheden.html
Geraadpleegd op 7 april 2014, van http://www.scholare.nl/wp-content/uploads/2013/02/Groepsdynamica-in-de-klas.pdf
Geraadpleegd op 8 mei 2014, van http://www.encyclo.nl/begrip/groepsdynamiek
Geraadpleegd op 15 mei 2014, van http://www.goeievraag.nl/vraag/overig/definitie-groepsdynamica.123013
Geraadpleegd op 24 mei 2014, van http://educatie-en-school.infonu.nl/diversen/61519-samenwerken-en-vaardigheden.html
Geraadpleegd op 30 mei 2014, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Ontwikkelingspsychologie
Geraadpleegd op 12 juni 2014, van http://www.anababa.nl/ontwikkeling/kind
Geraadpleegd op 14 juni 2014, van http://www.cognitieveontwikkeling.info/cognitieve-ontwikkeling-schoolkind-9-12-jaar
Geraadpleegd op 16 juni 2014, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Affectie

Geraadpleegd op 17 juni 2014, van http://www.go4it-po.nl/joomla/de-producten/persoonlijkheidstesten/de-roos-van-leary
Geraadpleegd op 21 juni, van http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/48431-de-ontwikkeling-van-groepen-verschillende-perspectieven.html
Geraadpleegd op 24 juni, van http://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/48431-de-ontwikkeling-van-groepen-verschillende-perspectieven.html
Geraadpleegd op 24 juni 2014, van http://nl.wikipedia.org/wiki/Leon_Festinger
Geraadpleegd op 25 juni 2014, van http://books.google.nl/books?id=2_t8TjMtX10C&pg=PA3&lpg=PA3&dq=geschiedenis+groepsdynamica&source=bl&ots=igzqI2L3YY&sig=anrRLZgyuITN6IYkC_MrgM_NZwA&hl=nl&sa=X&ei=042qU6WWFKjO0wX-jYEQ&ved=0CC0Q6AEwAg#v=onepage&q=geschiedenis%20groepsdynamica&f=false (pp. 31)
Geraadpleegd op 30 juni 2014, van http://www.anwende.nl/index.php?section=21&page=199

Reflectie met vragen

Wat wilde ik leren?

Ik wilde leren om de groepsdynamiek van een groep goed onder ogen te krijgen. Dit wilde ik leren, omdat ik het liefst in een groep werk waarin iedereen elkaar respecteert.

Hoe heb ik dat geprobeerd?

Dit heb ik geprobeerd door veel met de kinderen en leerkrachten te praten. Daarnaast heb ik verschillende spelactiviteiten en dramalessen georganiseerd waarbij het vooral om vertrouwen ging. Tijdens die vertrouwenspellen heb ik er vaak ook voor gekozen om kinderen met elkaar te laten samen werken die nooit met elkaar samenwerken of die elkaar bij het sociogram negatief hebben gekozen.

Wat hielp en wat belemmerde mij?

Het hielp mij om veel te praten met de kinderen en met de leerkrachten. De dramalessen van pabo 3 hebben mij veel geholpen waardoor mijn creativiteit is verbeterd en ik verschillende lessen kon geven.

Het belemmerde mij dat ik soms niet de juiste vragen aan de kinderen kon stellen. Ik moest te lang nadenken om een vraag te stellen, waardoor ik maar een andere vraag stelde.

Wat doe ik volgende keer weer zo, wat doe ik anders?

De volgende keer zal ik bijna alles weer zo doen, behalve de vragen stellen. Ik ga me dan meer verdiepen in wat voor vragen je kunt stellen.

Welke veranderingen heb ik doorgemaakt /ben ik aan het doormaken met betrekking tot competenties, attributies, waarden en normen ten aanzien van het vakgebied?

Ik heb me meer verdiept in de groepsdynamiek van een groep kinderen. Ik heb ook geleerd om met bepaalde gevoelens van kinderen in de groep te praten. Hoe kunnen we als groep er nou voor zorgen dat iedereen respectvol met elkaar omgaat bijvoorbeeld.

Welke sterke en zwakke punten zie ik in mijn manier van leren?

Mijn sterke punten:

Creativiteit is meer toegenomen. Ik kan verschillende lessen geven zonder er materiaal voor nodig te hebben. Ik ben meer te weten gekomen over het groepsproces in een groep met verschillende kinderen en ik ben consequenter geworden.

Mijn zwakke punten:

Ik moet de theorieën die ik over bepaalde onderwerpen heb gelezen beter kunnen verwoorden in een verslag. Daarnaast moet ik ook andere soorten vragen kunnen stellen aan kinderen om achter het gevoel te komen.

Tot welke voornemens leidt dat in de volgende periode?

Ik kan er in een groep achter komen hoe de groepsdynamiek zit en weet hoe ik daarmee om moet gaan. Ik wil meer lezen over vragen stellen. Hoe kan ik de juiste vragen stellen aan kinderen om achter een antwoord te komen waar ik wat mee kan.

Logboek

Onderzoeksactiviteit	Wanneer	Met wie	Tijd
Onderwerp zoeken	- 10 januari 2014 - 31 januari 2014 - 14 februari 2014	Minorgroep, Cathrien en Jannie van der Weide	8 uur
Praten over onderwerp	- 10 januari 2014 - 31 januari 2014 - 14 februari 2014	Minorgroep en Cathrien	6 uur
Theorie zoeken en lezen	- 18, 20 februari 2014 - 3, 6, 7, 15, 20, 21 maart 2014 - 15, 18, 20 april 2014 - 1, 4, 8, 16 mei 2014 - 14, 16, 17, 21, 30 juni 2014 - 2 juli 2014	Jannie van der Weide, Dick de Jeu	40 uur
Verslag maken/verbeteren	- 6, 10, 12, 16, 22, 27, 29 mei 2014 (18 uur) - 3, 4, 10, 16, 25, 26, 29, 30 juni 2014 (26 uur) - 1, 3, 5, 6 juli 2014 (12 uur) - 6, 7, 10, 11, 22, 23, 24, 27, 28 augustus 2014 (23,5 uur) - 2, 9, 10, 16, 17, 23, 24, 30 september 2014 (19,5 uur) - 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23 oktober 2014 (20 uur) - 3 november 2014 (1 uur)	Cathrien en ik	120 uur
Presentatie voorbereiden/ uitvoeren	8, 10, 12, 16, 17 september 2014 (15 uur) 31 oktober 2014 (3 uur) 1, 2 november 2014 (4 uur)	Ik	22 uur
		Totaal:	196 uur